

КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОГО ТЕКСТУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА: ФОРМУВАННЯ В ІННОВАЦІЙНІЙ ОСВІТНІЙ ЕКОСИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Семеног О. М., Грона Н. В.

ВСТУП

Науково-дослідницька діяльність є невід’ємним складником професійної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти і здобувачів PhD у галузі освіти. Саме в процесі дослідницької діяльності формуються нові ідеї, апробуються інноваційні методики, розвиваються професійна, методологічна й дослідницька спроможність майбутнього педагога-дослідника.

Ключову роль у цьому процесі відіграє академічне письмо, інструмент логічного, доказового й доброчесного представлення результатів наукового пошуку. У науково-методичній літературі академічне письмо розглядають як один із важливих аспектів успішного навчання в університеті та подальшої науково-дослідницької діяльності, зокрема на міжнародному рівні¹. Категорія, на переконання І. Бондар, М. Жигалкіної, Т. Костирко, С. Ларенкової, охоплює не лише мовні, синтаксичні, стилістичні вміння, а й метамовні та дослідницькі здатності, логіку, аналіз, критичне мислення, об’єктивність, культуру аргументації та повагу до інтелектуальної власності інших авторів.

Матеріалізованим результатом науково-дослідницької діяльності майбутнього педагога є академічний текст, що засвідчує рівень сформованості наукового мислення, уміння працювати з джерелами, дотримуватися принципів академічної доброчесності, коректно формулювати власну дослідницьку позицію та представляти її у фаховій спільноті.

Робота з академічними текстами охоплює весь цикл навчання здобувача освіти – від аналітичного читання, конспектування, анотування, підготовки коротких наукових повідомлень до створення кваліфікаційних досліджень, наукових статей, тез доповідей, дисертаційних розділів і презентацій результатів наукового пошуку.

¹ Костирко Т. М., Ларенкова С. В., Бондар І. В., Жигалкіна М. С. Академічне письмо: навчальний посібник. Миколаїв : НУК, 2022. 116 с. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b717def-2ac0-454d-826f-ce62ebcccf75/content>

В умовах інтеграції української науки до європейського науково-освітнього простору робота з академічним текстом постає дієвим засобом формування професійної мовної ідентичності майбутнього фахівця, його академічної зрілості та здатності до участі в міжнародній науковій комунікації. В умовах воєнних викликів і повоєнного відновлення України академічний текст виконує ціннісну функцію: засвідчує інтелектуальну стійкість, професійну відповідальність, мовну самосвідомість, здатність автора до наукового діалогу та збереження академічних стандартів навіть за умов суспільної нестабільності.

Цифровізація освіти, розвиток відкритої науки, використання інструментів штучного інтелекту та зростання вимог до академічної доброчесності актуалізують потребу у формуванні цифрового компонента культури академічного тексту. Дистанційний і змішаний формати навчання, психоемоційне навантаження учасників освітнього процесу, зокрема в прифронтових університетах, ускладнюють засвоєння магістрантами й аспірантами методології наукової та дослідницької діяльності. Означені проблеми актуалізують потребу в системній роботі з формування практичних інструментів академічного письма та доброчесного використання цифрових ресурсів й увиразнює потребу формування культури академічного тексту у процесі професійної підготовки.

Огляд наукових джерел. Проблема культури академічного тексту майбутнього педагога має міждисциплінарний характер і перебуває на перетині досліджень із наукового стилю, академічного письма, академічної грамотності, мовної культури, методології наукового пошуку, академічної доброчесності та цифрової наукової комунікації.

Теоретичне підґрунтя осмислення академічного тексту становлять праці, присвячені науковому стилю, його функціям, жанровим різновидам, мовним ознакам і комунікативному призначенню. Важливими є дослідження П. Селігея², у яких розкрито переваги і проблемні аспекти українського наукового стилю, а також праці Н. Шестакової, О. Фенцик, Т. Недашківської³, присвячені жанровим особливостям академічного письма українською мовою. Зазначені джерела дають змогу розглядати академічний текст як різновид наукової комунікації, що потребує точності, логічності, аргументованості, термінологічної коректності та відповідності жанру.

² Селігей П. О. *Світло і тіні наукового стилю*. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627с.

³ Шестакова С. О., Фенцик О. М., Недашківська Т. Є. Аналіз жанрових особливостей академічного письма української мови. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 7. С. 315–327. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/37892/>

Окремий напрям становлять праці з академічного письма (Н. Шліхта, І. Шліхта⁴, Т. Костирко, С. Ларенкова, І. Бондар, М. Жигалкіна⁵), академічної грамотності (І. Серебрянська)⁶. У методичних рекомендаціях Н. Шліхти та І. Шліхти, а також у працях І. Серебрянської акцентовано увагу на формуванні в здобувачів освіти умінь критично працювати з джерелами, структурувати наукову інформацію, будувати аргументацію, дотримуватися вимог академічного стилю та створювати тексти різних жанрів. Ці напрацювання є важливими для розуміння академічного письма не лише як мовної практики, а як складного когнітивного, комунікативного й дослідницького процесу.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження слугують наукові розвідки, у яких розкрито сутність освітньої екосистеми. Зокрема, Т. Васильєва, Ю. Дерев'янка, О. Лукаш, М. Матющенко характеризують освітню екосистему як комплексну спільноту й середовище, в якому взаємодіють особи, групи, організації, заходи та стейкхолдери⁷. Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко досліджують теоретичні основи та провідний зарубіжний досвід розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку⁸. І. Леонтєва обґрунтовує екосистемний підхід як методологічний орієнтир інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти⁹. Це дає підстави розглядати академічний текст педагога-дослідника не лише як результат індивідуальної мовленнєвої

⁴ Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: методичні рекомендації та програма курсу. Київ, 2016. 61 с. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Academic_Writing_Course.pdf

⁵ Костирко Т. М., Ларенкова С. В., Бондар І. В., Жигалкіна М. С. Академічне письмо: навчальний посібник. Миколаїв : НУК, 2022. 116 с. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b717def-2ac0-454d-826f-ce62ebccef75/content>

⁶ Серебрянська І. «Основи академічного письма» в закладах вищої освіти: міждисциплінарне спрямування. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 1 (32). С. 87–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_1_8

⁷ Васильєва Т. А., Дерев'янка Ю. М., Лукаш О. А., Матющенко М. М. Освітня екосистема як сучасна модель удосконалення взаємовідносин у системі «освіта» – «ринок праці». *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2022. № 4. С. 205–212. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.4-21.

⁸ Скиба Ю., Жабенко О., Ковтунець В., Отич О., Червона Л., Ярошенко О. Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку: монографія. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України. 2025. ISBN 978-617-7486-53-3 URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/748463/1/Teor.zasady-innovats.diyaln.univers_monohr_IVO-2025-127p.pdf

⁹ Леонтєва І. Екосистемний підхід як методологічний орієнтир інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2024. № 41(1). С. 21–26. DOI: 10.28925/2311-2409.2024.413

діяльності, а як форму участі в інноваційній освітній екосистемі: через академічний текст здійснюється продукування, поширення, оцінювання й оновлення науково-педагогічного знання.

Сучасні дослідження й міжнародні освітні ініціативи засвідчують посилення уваги до екосистемного підходу в професійній підготовці педагогів. У європейському освітньому просторі цей підхід реалізується через Teacher Academies, які підтримують якісну початкову підготовку майбутніх учителів і безперервний професійний розвиток педагогів, а також через цифрові екосистеми підготовки, зорієнтовані на розвиток цифрових компетентностей, ефективне використання технологій і підвищення якості освіти¹⁰.

У дослідженні Т. Kovalyuk і N. Kobets освітню екосистему розглянуто крізь призму підходу Education 4.0 for Industry 4.0¹¹. Авторки пов'язують інноваційну освітню екосистему із цифрово й технологічно насиченим середовищем, управлінням знаннями, трансфером технологій, цифровою ідентичністю випускників, індивідуальними освітніми траєкторіями та горизонтальними зв'язками між освітою, наукою, державою, індустрією й суспільством.

Важливим складником наукового осмислення проблеми є дослідження академічної доброчесності. А. Колесников¹², Т. Конівіцька¹³, М. Кусій, І. Якубівський¹⁴ аналізують питання коректного цитування, запобігання плагіату, компілятивності, фабрикації й фальсифікації результатів.

Окремі аспекти аналізованої проблеми розкрито в публікаціях співавторів: формування текстотворчих умінь здобувачів¹⁵ питання інституційних практик оновлення змісту підготовки PhD з освітніх

¹⁰ European Commission. Erasmus+ Teacher Academies. European Education Area. 2026. URL: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/erasmus-teacher-academies>

¹¹ Kovalyuk T., Kobets N. The Concept of an Innovative Educational Ecosystem of Ukraine in the Context of the Approach "Education 4.0 for Industry 4.0". *ICTERI-2021. CEUR Workshop Proceedings*. 2021. 15 p.

¹² Колесников А. Академічна доброчесність в українському науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. № 24. С. 122–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rarpsu_2019_24_16

¹³ Конівіцька Т. Я., Кусій М. І. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі: питання реалізації. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49, т. 2. С. 144–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_49%282%29_31

¹⁴ Якубівський І. Є. Академічний плагіат як вид порушення академічної доброчесності. *Нове українське право*. 2023. № 4. С. 119–125. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.17>

¹⁵ Грона Н. В. Підготовка студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : монографія. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2017. 592 с.

наук в умовах цифровізації та воєнного стану¹⁶, сучасні виміри академічного письма в цифрову добу, зокрема взаємодії людини з мовними моделями й автоматизованими редакторськими системами¹⁷; формування методологічної культури магістрантів і здобувачів PhD на засадах академічної співпраці¹⁸.

Суттєву роль для нашого дослідження відіграє аналіз освітньо-нормативних документів, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм закладів вищої освіти, робочих програм освітніх компонентів, що визначають зміст підготовки магістрантів і здобувачів PhD. У документах простежується посилення уваги до методологічної грамотності, культури роботи з інформацією, академічної доброчесності, критичного мислення, цифрової компетентності та здатності презентувати результати наукового пошуку. Це дає підстави розглядати формування культури академічного тексту як системний і наскрізний процес, інтегрований у зміст освітніх компонентів, дослідницьких практик і форм академічної комунікації.

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що, попри значну увагу науковців до проблем академічного письма, наукового стилю, академічної доброчесності та методології дослідження, недостатньо цілісно розкрито питання формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника в інноваційній освітній екосистемі професійної підготовки. Подальшого осмислення потребує взаємозв'язок етичного, мовного, методологічного й цифрового аспектів культури академічного тексту в наступності магістерської та PhD-підготовки здобувачів освітніх спеціальностей. Це й зумовлює актуальність розгляду означеної проблеми в контексті теорії й практики підготовки майбутнього педагога-дослідника як суб'єкта інноваційної освітньої екосистеми.

Мета наукової розвідки полягає в обґрунтуванні теоретичних і практичних засад формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника як складника інноваційної освітньої екосистеми професійної підготовки здобувачів другого (магістерського)

¹⁶ Семенов О., Вовк М. Інституційні практики оновлення змісту підготовки PhD з освітніх наук в умовах цифровізації та воєнного стану. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2026. Том 14, № 4. С. 109–118. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i4-013>

¹⁷ Hrona N., Semenog O. Human-AI Academic Writing, Integrity, and Language-Communicative Culture in Teacher Education: Evidence from Ukrainian Student Texts. *Dialogica: Journal of Human and AI Language Interaction*. 2026. Vol. 2, No. 1. P. 96–112. DOI: 10.5709/dialogica-02.01.2026-06.

¹⁸ Біличенко О., Семенов О. Формування методологічної культури магістрантів та аспірантів на засадах академічної співпраці: міжрегіональний проєкт. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2025. Вип. 24. С. 5–20. DOI: 10.31865/2414-9292.24.2025.349669.

і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти з урахуванням етичного, мовного, методологічного, комунікативного та цифрового вимірів.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

- уточнити зміст понять «академічний текст», «науковий текст», «культура академічного тексту», «текстотворча діяльність майбутнього педагога-дослідника»; «інноваційна освітня екосистема професійної підготовки», «майбутній педагог-дослідник»;
- розкрити структуру культури академічного тексту через етичний, мовний, методологічний, комунікативний і цифровий аспекти;
- охарактеризувати текстотворчу діяльність майбутнього педагога-дослідника як основу формування культури академічного тексту;
- проаналізувати освітньо-наукові засади формування культури академічного тексту магістрантів і здобувачів PhD;
- окреслити практичні механізми формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника в інноваційній освітній екосистемі професійної підготовки.

Для досягнення мети й реалізації завдань розділу використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**. Теоретичні методи – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння – застосовано для уточнення змісту ключових понять. Метод термінологічного аналізу дав змогу розмежувати поняття «науковий текст» і «академічний текст», визначити їхні функціональні особливості. Метод структурно-функційного аналізу використано для характеристики сутності, структури та функцій текстотворчої діяльності як основи формування культури академічного тексту. За допомогою порівняльного аналізу розглянуто наукові підходи до формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника.

Документальний аналіз застосовано для опрацювання нормативних, освітньо-наукових і навчально-методичних матеріалів, зокрема освітньо-професійних та освітньо-наукових програм, робочих програм освітніх компонентів, програмних компетентностей і результатів навчання, пов'язаних із підготовкою майбутнього педагога-дослідника. У межах дослідження проаналізовано освітні програми та освітні компоненти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (СумДПУ) й Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (НУЧК імені Т.Г. Шевченка). Зокрема, розглянуто магістерські програми підготовки здобувачів спеціальності **014 Середня освіта** та освітньо-наукові програми підготовки здобувачів PhD зі спеціальності **011 Освітні, педагогічні науки**. Це дало змогу виявити освітньо-наукові засади

формування культури академічного тексту в системі підготовки магістрантів і здобувачів ступеня доктора філософії.

Емпіричні методи – вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, спостереження за освітньою практикою, аналіз продуктів академічної діяльності здобувачів – використано для осмислення практики формування культури академічного тексту під час викладання освітніх компонентів у СумДПУ та НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

Метод педагогічного узагальнення дав змогу окреслити етичний, мовний, методологічний і цифровий аспекти формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника. Прогностичний метод використано для обґрунтування подальших напрямів удосконалення роботи з академічним текстом в умовах цифровізації освіти.

1. Академічний текст і культура академічного тексту: сутнісно-категоріальний вимір

У сучасному науковому дискурсі проблема підготовки майбутніх педагогів до опрацювання академічних текстів набуває особливої ваги. Це зумовлено потребою у формуванні мовнокомунікативних, дослідницьких, етичних і цифрових компетентностей, які забезпечують не лише здатність до фахової презентації результатів власних досліджень, а й загальну культуру наукового мислення. Означені потреби актуалізують важливість розроблення методичного забезпечення для роботи з академічним текстом, що відображено в навчальних посібниках з академічного письма Н. Шліхти, І. Шліхти¹⁹, Т. Костирко, С. Ларенкової, І. Бондаря, М. Жигалкіної²⁰, наукових розвідках з академічної грамотності І. Серебрянської²¹, а також у дослідженнях А. Колесникова з питань академічної доброчесності²².

В освітніх програмах підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти передбачено оволодіння методологією наукового дослідження і, зокрема, формування здатності створювати академічний текст.

¹⁹ Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: методичні рекомендації та програма курсу. Київ, 2016. 61 с. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Academic_Writing_Course.pdf.

²⁰ Костирко Т. М., Ларенкова С. В., Бондар І. В., Жигалкіна М. С. Академічне письмо: навчальний посібник. Миколаїв : НУК, 2022. 116 с. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b717def-2ac0-454d-826f-ce62ebccef75/content>

²¹ Серебрянська І. «Основи академічного письма» в закладах вищої освіти: міждисциплінарне спрямування. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 1 (32). С. 87–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_1_8

²² Колесников А. Академічна доброчесність в українському науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. № 24. С. 122–128.

Матеріалізованим втіленням та основним об'єктом такої діяльності є академічний текст, який, за визначенням А. Загнітка, «відбиває результати наукових досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій та систематизацію явищ»²³. Відповідно до Положення про Національний репозитарій академічних текстів академічний текст окреслено як авторський твір наукового, науково-технічного та навчального характеру: дисертація, кваліфікаційна випускна робота, наукове видання, стаття, звіт, підручник, посібник тощо²⁴.

У контексті підготовки майбутнього педагога-дослідника академічний текст доцільно розглядати ширше – як результат пізнавальної, мовленнєвої, дослідницької, етичної та комунікативної діяльності здобувача освіти. Академічний текст репрезентує рівень сформованості наукового мислення, культури доказовості, уміння працювати з джерелами, дотримуватися принципів академічної доброчесності, коректно формулювати власну дослідницьку позицію та представляти результати наукового пошуку у фаховій спільноті.

Зазначимо, що в межах дослідження поняття **«майбутній педагог-дослідник»** уживаємо для позначення здобувачів магістерського рівня вищої освіти і здобувачів PhD у галузі освіти. Майбутній педагог-дослідник – це суб'єкт освітньої та наукової діяльності, особистість, яка формується в інноваційній освітній екосистемі професійної підготовки, опановує методологію педагогічного дослідження, розвиває здатність до критичного аналізу джерел, формулювання дослідницької проблеми, аргументації власної позиції, створення академічних і навчально-методичних текстів та представлення результатів наукового пошуку у фаховій спільноті.

У науковому дискурсі, як показує аналіз, поняття «науковий текст» і «академічний текст» часто вживаються як близькі за значенням. Спільним для обох категорій є належність до наукового стилю мовлення: використання спеціальної термінології, логічна послідовність викладу, об'єктивність, точність, аргументованість, структурованість, наявність висновків і покликань, дотримання стандартів академічного етикету.

Водночас між цими поняттями існують і відмінності. Науковий текст зазвичай є результатом завершеного дослідження, спрямованого на репрезентацію нових знань, гіпотез, теоретичних положень або

²³ Загнітко А. П. Сучасна лінгвістика: погляди та оцінки: науково-аналітичне видання. Донецьк : ДонНУ, 2014. 464 с.

²⁴ Положення про Національний репозитарій академічних текстів : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 541 / Кабінет Міністрів України. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-%D0%BF#Text>

практичних результатів для фахової спільноти. Натомість поняття «академічний текст» є ширшим, оскільки охоплює різні види навчально-наукових і наукових робіт, що створюються в освітньому та дослідницькому середовищі: реферати, есе, курсові, кваліфікаційні роботи, тези, статті, звіти, дисертації, навчальні й наукові видання. Саме тому академічний текст у підготовці майбутнього педагога-дослідника виконує не лише функцію кінцевого продукту, а й слугує засобом формування дослідницької культури, академічної грамотності й професійної мовної компетентності.

Для конкретизації відмінностей між науковим й академічним текстом доцільно враховувати такі критерії: призначення, авторство, ступінь новизни, жанрові різновиди, цільова аудиторія, функції та способи оцінювання.

За критерієм *авторства* науковий текст традиційно асоціюється з діяльністю досвідченого дослідника, науковця або науково-педагогічного працівника, який має сформовану методологічну позицію, володіє дослідницьким інструментарієм і здатний продукувати нове знання. Академічний текст може створюватися здобувачами вищої освіти, магістрантами, аспірантами, молодими дослідниками, викладачами. Через написання рефератів, есе, тез, аналітичних оглядів, статей, кваліфікаційних і дисертаційних фрагментів здобувачі навчаються не лише відтворювати наукову інформацію, а й опановувати норми академічного мислення, письма, аргументації та доброчесної комунікації.

Критерій *ступеня новизни* також дає змогу чіткіше розмежувати ці поняття. Для наукового тексту новизна є однією з ключових вимог, оскільки він має репрезентувати оригінальні результати дослідження, теоретичні узагальнення або нові підходи до розв'язання наукової проблеми. В академічному тексті ступінь новизни може бути різним. На початкових етапах підготовки він може полягати в коректній систематизації, порівнянні й інтерпретації вже відомих наукових положень. На рівні магістерської роботи, наукової статті чи дисертаційної роботи академічний текст поступово набуває ознак власне наукового тексту, оскільки містить авторське бачення проблеми, самостійні висновки, елементи наукової новизни й практичної значущості.

За *жанровими різновидами* науковий текст охоплює передусім статтю, монографію, дисертацію, науковий звіт, тобто жанри, зорієнтовані на фахову апробацію та поширення результатів дослідження. Академічний текст, як уже зазначалося, має ширшу жанрову палітру: есе, реферат, курсова й кваліфікаційна робота, тези, стаття, звіт, дисертація, навчальне чи наукове видання. Така жанрова

різноманітність засвідчує, що академічний текст супроводжує всі етапи професійної та дослідницької підготовки здобувача освіти і слугує інструментом системного формування культури академічного текстотворення.

За критерієм *цільової аудиторії* науковий текст переважно адресований фаховій науковій спільноті: дослідникам, експертам, рецензентам, членам спеціалізованих учених рад, редакційним колегіям наукових видань. Академічний текст може мати ширше коло адресатів: викладача, наукового керівника, екзаменаційну комісію, учасників семінару, конференції, академічну групу, професійну або наукову спільноту. Це зумовлює особливу комунікативну природу академічного тексту: автор має враховувати не лише наукову коректність змісту, а й адресата, ситуацію комунікації, жанрові вимоги, рівень підготовленості читача чи слухача.

Особливо важливим є зіставлення за *функційним* критерієм. Науковий текст виконує функцію розвитку науки, фіксації й поширення нового знання. Академічний текст, окрім цього, виконує навчальну, формувальну, оцінювальну, рефлексивну й соціалізувальну функції. У процесі створення академічного тексту здобувач освіти навчається критично працювати з джерелами, формулювати проблему, вибудовувати логіку аргументації, добирати термінологію, дотримуватися норм академічної доброчесності, редагувати власний текст і презентувати результати наукового пошуку. Отже, академічний текст є не лише засобом передавання знань, а й інструментом формування академічної суб'єктності майбутнього педагога-дослідника.

Відмінності простежуються і в *способах оцінювання*. Науковий текст проходить наукове рецензування, експертну оцінку, редакційний відбір, перевірку на відповідність вимогам наукового видання чи спеціалізованої ради. Академічний текст оцінюється за ширшим спектром критеріїв: освітніми, науковими, жанровими, мовними, методологічними й етичними. Для майбутнього педагога-дослідника це особливо важливо, оскільки оцінювання академічного тексту стосується не лише кінцевого результату, а й процесу його створення: добору джерел, коректності цитування, логіки викладу, самостійності суджень, відповідності жанру й дотримання принципів академічної доброчесності.

Отже, опрацювання академічних текстів педагогом-дослідником доцільно розглядати як комплексний феномен, що інтегрує академічне письмо як базовий інструмент створення тексту, академічну грамотність як здатність до критичного аналізу й осмислення інформації, а також наукову комунікацію як форму обміну знаннями у фаховій спільноті.

Незважаючи на розмаїття видів академічного письма, фахівці виокремлюють інваріантні характеристики опрацювання академічних текстів: чіткий дослідницький фокус, логічну організацію матеріалу, аргументованість, структурованість, термінологічну точність, коректне цитування. Мета такої текстової діяльності полягає в тому, щоб представити складні наукові ідеї чітко, структуровано й недвозначно.

Узагальнення дослідницьких позицій дає підстави визначити академічний текст, який створює майбутній педагог (магістрант, аспірант галузі «Освіта») як інтегрований результат пізнавальної, дослідницької, мовленнєвої, етичної та комунікативної діяльності, що втілюється у створенні професійно зорієнтованого наукового продукту. З огляду на це культуру академічного тексту майбутнього педагога-дослідника визначаємо як інтегральну характеристику дослідницької, мовно-комунікативної, етичної та цифрової підготовленості, що виявляється у здатності створювати логічний, методологічно обґрунтований, етично коректний академічний текст. Така культура охоплює кілька взаємопов'язаних вимірів: мовний, методологічний, етичний, комунікативний і цифровий.

Мовний вимір передбачає володіння нормами наукового стилю, термінологічною точністю, логічністю викладу, композиційною впорядкованістю й жанровою відповідністю тексту. Методологічний вимір пов'язаний зі здатністю формулювати проблему, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, добирати методи, обґрунтовувати результати і формулювати науково виважені висновки.

Етичний вимір, слушно зауважує С.Омельчук, охоплює академічну доброчесність, коректне цитування, повагу до інтелектуальної власності, уникнення плагіату, фабрикації, фальсифікації та компілятивності²⁵. У цьому контексті спираємося на статтю 1 Закону України «Про академічну доброчесність», відповідно до якої ключову категорію визначено як сукупність цінностей, принципів і заснованих на них правил, якими мають керуватися суб'єкти академічної діяльності під час провадження такої діяльності.²⁶

Етичний вимір культури академічного тексту також узгоджується з положеннями «The European Code of Conduct for Research Integrity», у якому дослідницька доброчесність пов'язується з відповідальністю, належними дослідницькими практиками та культурою наукової

²⁵ Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: Експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти: Навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛІОС, 2021. 80 с. URL: <https://ekhswir.kspu.edu/items/c58dc87f-7c76-48d3-8208-b53feab42d3d>

²⁶ Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-ІХ. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4742-20> (дата звернення: 04.06.2026).

спільноти²⁷. Водночас UNESCO Guidance for Generative AI in Education and Research акцентує увагу на необхідності людиноцентричного, відповідального й політично врегульованого використання генеративного штучного інтелекту в освіті та дослідженнях, зокрема, некритичне використання джерел, автоматизоване генерування текстів, порушення авторства й недостатня прозорість дослідницьких процедур. Тому культура академічного тексту має охоплювати відповідальне, обгрунтоване та доброчесне використання цифрових ресурсів.

У структурі інноваційної освітньої екосистеми професійної підготовки важливу роль відіграє академічне менторство²⁸. Воно забезпечує не лише організаційний чи консультативний супровід здобувача, а й створює умови для розвитку академічної автономії, дослідницької відповідальності, професійної ідентичності та здатності до наукової комунікації. У контексті культури академічного тексту менторство підтримує здобувача на всіх етапах текстотворення: від вибору теми, формулювання проблеми й роботи з джерелами до редагування, рецензування, публікації та публічного представлення результатів дослідження.

Отже, у межах інноваційної освітньої екосистеми професійної підготовки культура академічного тексту виконує не лише навчальну чи комунікативну, а й інтеграційну функцію; забезпечує якість наукової комунікації, підтримує академічну доброчесність, формує культуру доказовості, розвиває методологічну зрілість і сприяє входженню педагога-дослідника до професійної та наукової спільноти.

Інноваційну освітню екосистему розглядаємо як цілісне середовище взаємодії суб'єктів освіти, науки й професійної спільноти, у якому поєднуються цінності академічної доброчесності, дослідницької свободи, мовної культури, цифрової відповідальності, партнерства, відкритої науки та наукової комунікації. У такій екосистемі академічний текст виконує не лише репрезентативну, а й інтеграційну функцію: забезпечує обмін знаннями, фіксує результати дослідження, формує культуру доказовості, підтримує професійну ідентичність педагога – дослідника та сприяє його входженню до академічної спільноти.

²⁷ ALLEA. Європейський кодекс доброчесності наукових досліджень. Оновлене видання 2023. Берлін : ALLEA, 2023. URL: <https://allea.org/wp-content/uploads/2024/09/CoC2023-Ukrainian.pdf>

²⁸ Kapranov Ya. V., Semenog O. M. Academic Mentorship in Higher Education: Comparative Study of Ukrainian and European Models Amid Crisis and Integration. *Academic Culture of a Teacher-Researcher in the Scientific and Educational Space: Global, European, and National Contexts* : collective monograph. 2025. P. 291–358. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-600-3-16>

2. Текстотворча діяльність майбутнього педагога-дослідника як основа формування культури академічного тексту

Сучасна парадигма гуманітарної освіти орієнтована на принципи антропо- та текстоцентризму, що зумовлює посилення наукового інтересу до феномена текстотворчої діяльності як важливого чинника професійного становлення майбутнього педагога-дослідника. Урахування антропоцентричного підходу дає змогу розглядати створення тексту як рефлексивний процес, пов'язаний з інтелектуальним, мовнокомунікативним і професійно-особистісним розвитком фахівця. Відповідно дотримання принципу текстоцентризму актуалізує академічний текст як основний засіб фіксації, осмислення, інтерпретації та презентації наукового знання.

У підготовці майбутнього педагога-дослідника текстотворча діяльність набуває не лише загальномовленнєвого, а і фахово-наукового характеру. Вона пов'язана з умінням аналізувати джерела, формулювати дослідницьку проблему, вибудовувати логіку аргументації, добирати мовні засоби відповідно до жанру академічного тексту, редагувати власний текст і презентувати результати наукового пошуку у фаховій спільноті.

У науковій літературі поняття «текстова діяльність», «мовленнєва діяльність», «текстотвірна діяльність» і «текстотворча діяльність» часто розглядаються як близькі, однак не тотожні. *Текстова діяльність*, за А.Загнітком²⁹, постає як система дій, що ґрунтується на знаннях, навичках і вміннях, необхідних для створення, сприймання та інтерпретації текстів. Оскільки текст є формою комунікації, текстову діяльність розглядають як різновид комунікативної діяльності, спрямованої на породження, розуміння й осмислення завершеного мовного твору.

Мовленнєва та текстова діяльність взаємопов'язані, адже текст є результатом мовленнєвої діяльності. Мовленнєва діяльність є ширшим поняттям і охоплює різні процеси породження та сприймання висловлювань, тоді як текстова діяльність безпосередньо пов'язана з текстом як цілісним, завершеним і структурованим мовним твором. Текстова діяльність вирізняється конкретністю завдань, жанровою зумовленістю, належністю до певної сфери спілкування, ситуативною обумовленістю та особистісною орієнтацією автора.

У лінгводидактичних дослідженнях спостерігається термінологічна варіативність щодо позначення діяльності, пов'язаної зі створенням тексту. Зокрема, низка дослідників (О. Глазова, Н. Голуб, Т. Кавицька, О. Копусь, Л.Кратасюк, О. Кучерук, Г. Лещенко, В. Луценко)

²⁹. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: теорія і практикум : посібник. Донецьк, 2007. 301 с.

використовують поняття «текстова діяльність», тоді як інші науковці (О.Божко, Н.Голуб, О. Горошкіна, Л. Завгородня, К. Климова, Л. Мамчур, М.Пентилюк) послуговуються поняттям «текстотвірна діяльність».

У межах дослідження надаємо перевагу поняттю «*текстотворча діяльність*», оскільки він більш повно відображає інтеграцію творчого, інтелектуального, комунікативного й рефлексивного компонентів роботи з текстом. Це поняття акцентує увагу не лише на технічному продукуванні висловлювання, а й на складній інтелектуальній роботі автора: формуванні задуму, доборі змісту, структуруванні матеріалу, мовному оформленні, редагуванні, інтерпретації та презентації створеного тексту. До такої діяльності належать як безпосереднє написання тексту, так і вторинне опрацювання текстової інформації: читання, слухання, аналіз, інтерпретація, реагування й презентація результатів текстотворення. Такий підхід сприяє формуванню позитивного ставлення до процесу і результату текстотворення.

Зазначимо, що дисципліни, предметом вивчення яких є текст, зокрема, текстознавство, текстологія, активно використовують поняття «текстотворчий» і «текстотвірний» у своїй термінологічній системі. У вищій школі та в умовах неперервної освіти навчання текстотворчій діяльності набуває більш спеціалізованого та професійного характеру, оскільки пов'язується не лише з опануванням мовних норм, а й із формуванням здатності створювати тексти відповідно до фахових, наукових, методологічних та етичних норм.

У дослідженнях, присвячених роботі з текстом, виокремлюють кілька основних видів текстової діяльності: текстосприймальну, текстотворчу й інтерпретаційну. **Текстосприймальна діяльність** пов'язана з читанням, слуханням, розумінням і первинним осмисленням тексту. **Інтерпретаційна діяльність** передбачає аналіз змісту, структури, авторської позиції, мовних засобів і комунікативної мети тексту. **Текстотворча діяльність** зосереджена передусім на процесі створення власного усного чи письмового тексту, однак у реальній освітній і науковій практиці вона невіддільна від читання, аналізу, інтерпретації, редагування та оцінювання текстів.

Важливим для дослідження є визначення Н. Голуб, котра розглядає текстотворчу діяльність як «організовану вчителем чи само організовану планомірну роботу, спрямовану на продукування текстів різних типів, стилів і жанрів»³⁰. Це визначення підкреслює організований,

³⁰ Голуб Н. Б. Особливості текстотворчої діяльності учнів 5–7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Вип. 20. С. 72–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2013_20_19

цілеспрямований і жанрово зумовлений характер створення тексту. Водночас у контексті підготовки майбутнього педагога-дослідника така характеристика потребує уточнення, адже академічне текстотворення виходить за межі загальнонавчальної практики й набуває фахово-наукового, методологічного, етичного та цифрового змісту.

На етапі магістерської та PhD-підготовки текстотворча діяльність трансформується з навчально-навчальної у професійно-наукову. Вона передбачає не лише створення зв'язного висловлювання, а й уміння працювати з науковими джерелами, формулювати проблему дослідження, обґрунтовувати актуальність, вибудовувати логіку доказування, добирати методи, коректно цитувати, редагувати текст і презентувати результати наукового пошуку. Саме тому текстотворчу діяльність майбутнього педагога-дослідника окреслюємо як основу формування культури академічного тексту.

З урахуванням мовознавчих і лінгводидактичних джерел *текстотворчу діяльність здобувачів освіти* характеризуємо як процес, організований викладачем або самоорганізований процес створення змістово цілісних комунікативних одиниць (від окремого речення до завершеного тексту), граматична, композиційна і жанрова структура яких умотивована стилем, типом, метою і ситуацією спілкування³¹. У контексті підготовки майбутнього педагога-дослідника це поняття потребує фахового уточнення: ідеться про цілеспрямований, усвідомлений і рефлексивний процес створення, моделювання, структурування, редагування, інтепретації та презентації наукових і навчально-методичних текстів.

Ефективність текстотворчої діяльності у професійній підготовці забезпечується не лише мовною грамотністю, а й системною інтеграцією дослідницьких умінь, фахових педагогічних знань, академічної мовної компетентності, методологічної культури, академічної доброчесності та рефлексивного ставлення до власного тексту. У процесі фахово-наукового становлення особистості ця діяльність набуває складної структури й охоплює кілька взаємопов'язаних складників:

- педагогічний (лінгводидактичний), зорієнтований на формування вмінь здійснювати дидактичну трансформацію складного наукового контенту. Передбачає здатність майбутнього педагога адаптувати складний теоретичний матеріал до освітніх потреб

³¹ Грона Н. В. Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2018. 41 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23285/1/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0.pdf>

здобувачів, створювати навчальні, методичні тексти, добирати мовні засоби відповідно до віку, рівня підготовленості і комунікативної ситуації. Текстотворча діяльність постає як інструмент педагогічної взаємодії та методичного конструювання освітнього змісту;

- дослідницький (академічний) складник виявляється у здатності майбутнього педагога об'єктивувати та фіксувати результати власного наукового пошуку. Охоплює формулювання проблеми, мети й завдань дослідження, добір методів, обґрунтування результатів, побудову аргументації, формулювання висновків і дотримання структурно-жанрових вимог до наукової статті, тез, кваліфікаційної роботи, дисертаційного розділу чи навчально-методичного видання;

- мовно-комунікативний складник пов'язаний зі здатністю автора точно, логічно й стилістично коректно оформлювати наукові смисли засобами української академічної мови. Йдеться не лише про володіння орфографічними, пунктуаційними й граматичними нормами, а й про вміння оперувати терміносистемою фаху, уникати мовної надмірності, плеоназмів, кальок, стилістичних штамів, забезпечувати логічну послідовність викладу, когезію й когерентність академічного тексту. Саме мовнокомунікативний складник забезпечує точність, зрозумілість, переконливість і жанрову відповідність наукового висловлення;

- етичний складник текстотворчої діяльності пов'язаний із дотриманням норм академічної доброчесності, коректним цитуванням, належним оформленням покликань, повагою до інтелектуальної власності інших авторів, уникненням плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та компілятивності. Етичний складник формує відповідальне авторство й забезпечує довіру до академічного тексту як результату самостійної дослідницької праці;

- рефлексивно-редакційний складник охоплює здатність автора критично оцінювати власний текст, перевіряти логіку викладу, точність слововживання, доказовість положень, відповідність жанровим вимогам, стилістичну цілісність і мовну нормативність. Робота над академічним текстом є інтегративним процесом, що передбачає планування, написання, перечитування, редагування, самооцінювання, урахування зауважень наукового керівника, рецензента або фахової спільноти.

Важливо розрізняти поняття «робота з текстом» і «робота над текстом». Робота з текстом переважно стосується аналізу вже створеного матеріалу: його змісту, структури, мовних засобів, композиції, жанрових ознак і комунікативної мети. Натомість робота над текстом безпосередньо пов'язана з процесом його створення,

удосконалення, редагування і підготовки до презентації³². Саме робота над текстом становить основу текстотворчої діяльності майбутнього педагога-дослідника, оскільки передбачає перехід від задуму до завершеного академічного продукту.

М. Пентилюк виокремлює такі основні напрями роботи з текстом: установлення теми й головної думки, аналіз способів зв'язку між реченнями, характеристику смислової, граматичної та структурної цілісності, вивчення композиційних ознак тексту, актуальне членування висловлення, а також редагування написаного³³.

На етапі навчання риторики у закладі вищої освіти, як зазначає Н. Голуб, спектр аналітичної роботи з текстами розширюється й охоплює вдосконалення текстового матеріалу, опрацювання партитури тексту, визначення його структури та комунікативної мети, аналіз жанрових ознак, доповнення цитатами, трансформацію відповідно до нової комунікативної мети, складання тез, редагування й аналіз, ознайомлення з текстами-вразками, створення ескізу майбутнього тексту; порівняння текстів³⁴. Такі види діяльності є важливими для формування здатності здобувача не лише сприймати й аналізувати готові тексти, а й проєктувати власний академічний текст відповідно до мети, адресата, жанру та комунікативної ситуації.

Процес створення тексту має об'єктивний і суб'єктивний аспекти: автор реалізує власні інтенції та індивідуальний стиль, водночас діючи з урахуванням комунікативної сутності тексту, об'єктивних законів текстотворення, мовних норм, правил стилю й жанру, а також особливостей відповідної сфери спілкування. Саме узгодження авторської інтенції з нормативністю академічного дискурсу забезпечує якість академічного тексту.

Отже, текстотворча діяльність є комплексним процесом, що поєднує когнітивні, аксіологічні та діяльнісні складники, спрямовані на створення усних і письмових текстів різних типів, жанрів і стилів. Її сутність полягає у формуванні мовної культури, лінгвокреативності, дослідницької відповідальності та академічної доброчесності здобувачів освіти. Структура текстотворчої діяльності охоплює етапи планування, створення, редагування та інтерпретації тексту, а її функції

³² Омельчук С. Поняття співвіднесеність лінгводидактичних термінів «робота з текстом» і «робота над текстом». *Наука і освіта*. 2018. № 4. С. 56–64. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2018-4-doc/2018-4-st7>

³³ Пентилюк М. І. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посібник для студентів. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.

³⁴ Голуб Н. Б. Теоретико-методичні засади навчання риторики у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2009. 465 с.

пов'язані з комунікацією, пізнанням, рефлексією, самовираженням і професійним становленням особистості.

Культура академічного тексту у структурі текстотворчої діяльності виявляється через декілька ключових ознак: об'єктивність і термінологічну точність, композиційну впорядкованість, логічність і доказовість викладу, когезію й когерентність тексту, коректне цитування, академічну доброчесність, критичне саморедагування та відповідальне авторство.

Об'єктивність і термінологічна чистота передбачають уникнення метафоричної розмитості, емоційної надмірності, суб'єктивних оцінок і поняттєвої невизначеності. Текстотворча діяльність майбутнього педагога-дослідника підпорядковується законам наукової логіки, відповідно до яких кожне твердження має бути аргументованим, а наукові терміни уживаються в межах усталених або чітко обґрунтованих дефініцій. Саме термінологічна точність забезпечує наукову переконливість тексту й дає змогу адекватно репрезентувати результати дослідження.

Композиційна впорядкованість, когезія і когерентність забезпечують структурну та смислову цілісність академічного тексту. Академічний текст має відповідати жанровим вимогам (наукової статті, тез, кваліфікаційної роботи, дисертаційного розділу чи навчально-методичного видання). Формування культури тексту передбачає розвиток умінь забезпечувати його когезію, тобто зовнішню мовну зв'язність речень і абзаців, а також когерентність (внутрішню смислову цілісність, за якої кожен наступний абзац/фрагмент логічно пов'язаний із попереднім і підпорядкований загальній дослідницькій меті).

Етика академічного цитування та інструментарій доброчесності є визначальними ознаками культури академічного тексту: ідеться про коректне використання чужих ідей, належне оформлення цитат, дотримання авторських прав, уникнення плагіату, самоплагіату, компілятивності, фабрикації та фальсифікації. У процесі текстотворчої діяльності майбутній педагог-дослідник має не лише технічно правильно оформлювати джерела, а й усвідомлювати етичну відповідальність за самостійність, достовірність і прозорість власного академічного тексту.

Авторефлексія та критичне саморедагування охоплюють здатність автора дистанціюватися від власного тексту з метою його об'єктивного аналізу. Це передбачає перевірку логіки викладу, точності слововживання, доказовості положень, відповідності жанровим вимогам, стилістичної цілісності, мовної нормативності, а також усунення калькованих конструкцій, плеоназмів, тавтології, стилістичних штамів і мовної надмірності. Саморедагування є невід'ємним складником

академічного текстотворення, оскільки забезпечує поступове вдосконалення тексту від первинного задуму до завершеного академічного продукту.

Отже, текстотворча діяльність майбутнього педагога-дослідника є складною професійно-науковою діяльністю, що поєднує когнітивні, мовно-комунікативні, методологічні, етичні, рефлексивні й цифрові складники. Результатом такої діяльності є академічний текст, у якому виявляються рівень наукового мислення, культура доказовості, здатність до добросчесного використання джерел, уміння структурувати й презентувати результати дослідження.

3. Наукові підходи до формування текстотворчих умінь як основа культури академічного тексту

Формування текстотворчих умінь майбутнього педагога-дослідника доцільно розглядати крізь призму взаємодії кількох наукових підходів: когнітивно-комунікативного, особистісно зорієнтованого та компетентісного. Таке поєднання дає змогу означити текстотворення як складну пізнавальну, мовленнєву, комунікативну, рефлексивну і ціннісно зорієнтовану діяльність. Під час текстової діяльності здобувач опановує способи роботи з інформацією, навчається формулювати дослідницьку позицію, вибудовувати аргументацію, добирати мовні засоби, дотримуватися жанрових норм академічного письма, редагувати й рефлексивно оцінювати створений текст.

3.1. Когнітивно-комунікативний підхід до процесу текстотворення

Когнітивно-комунікативний підхід дає змогу пояснити внутрішню логіку створення академічного тексту – від пізнання й осмислення інформації до її мовного, композиційного й комунікативного оформлення.

Когнітивний підхід, що походить від латинського «cognitio» (знання, пізнання), здобув наукове визнання після публікації праці У. Найсера «Когнітивна психологія» (1967). Автор наголошував на важливості врахування психічних процесів для підвищення ефективності розумової діяльності людини. У лінгводидактиці такий підхід інтерпретується як такий, що спрямовує діяльність здобувача на усвідомлене засвоєння правил, лексико-граматичних та текстових моделей, необхідних для створення висловлювань із певною комунікативною метою³⁵.

³⁵ Цит. за: Грона Н. В. Підготовка студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : монографія. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2017. 592 с.

Комунікативний підхід, відповідно, зосереджується на вивченні мови у процесі спілкування; орієнтує здобувача не лише на засвоєння мовної системи, а й на здатність використовувати мовні засоби відповідно до адресата, ситуації, жанру, мети й умов комунікації. У контексті академічного письма це означає вміння створювати тексти, що відповідають нормам наукового стилю, вимогам жанру та очікуванням фахової спільноти.

Синтез когнітивного й комунікативного підходів дає змогу розглядати академічний текст як результат поєднання мислення, мовлення, комунікації й рефлексії. Когнітивна парадигма акцентує на процесах пізнання, осмислення, оброблення, структурування й інтерпретації інформації, тоді як комунікативна – на мові як засобі взаємодії, передавання смислів і досягнення комунікативної мети. У підготовці майбутнього педагога-дослідника такий підхід дає змогу розглядати академічний текст не лише як результат письмового оформлення думки, а як складний інтелектуальний і комунікативний продукт.

У групі текстотворчих умінь важливе місце посідають *когнітивні вміння*, пов'язані з процесами пізнання: набуттям, засвоєнням, обробленням, збереженням і переосмисленням інформації з різних джерел, формуванням логічних висновків та прийняттям обґрунтованих рішень. Для майбутнього педагога-дослідника ці вміння є основою створення академічного тексту, оскільки дають змогу не механічно відтворювати опрацьовану інформацію, а критично аналізувати її, зіставляти наукові позиції, виокремлювати проблему, формулювати авторську думку та обґрунтовувати власні висновки.

У структурі когнітивних умінь текстотворчої діяльності майбутнього педагога-дослідника доцільно виокремити організаційний, інформаційно-аналітичний, операційно-текстотворчий та комунікативно-рефлексивний складники.

Організаційний складник передбачає здатність планувати процес створення академічного тексту: визначати мету, об'єкт і предмет дослідження, формулювати наукову проблему, добирати джерельну базу, складати план наукової праці, організовувати власну дослідницьку діяльність, ефективно використовувати цифрові інструменти для планування й організації роботи.

Інформаційно-аналітичний складник охоплює вміння здійснювати пошук, добір, критичний аналіз, систематизацію та інтерпретацію наукової інформації з різних джерел, оцінювати її достовірність, працювати з медіатекстами й цифровими ресурсами, використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для опрацювання наукових матеріалів, оформлення покликань і бібліографічних описів.

Операційно-текстотворчий складник характеризує готовність майбутнього педагога до безпосереднього створення академічного тексту: охоплює вміння логічно структурувати матеріал, добирати адекватні мовні засоби відповідно до жанру наукового тексту, формувати аргументовані висновки, інтегрувати результати аналізу різних джерел, редагувати й удосконалювати власний текст, забезпечуючи його цілісність, логічність, доказовість, точність і мовностилістичну нормативність.

Комунікативно-рефлексивний складник забезпечує ефективну академічну взаємодію та презентацію результатів дослідницької діяльності; передбачає здатність брати участь у наукових дискусіях, аргументовано відстоювати власну позицію, здійснювати рецензування й самооцінювання текстів, конструктивно сприймати фахові зауваження, удосконалювати власний академічний текст на основі рефлексії та підтримувати професійну комунікацію в академічному середовищі.

Узаємодія зазначених складників забезпечує цілісне формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника.

Психолінгвісти Л. Засєкіна³⁶, Л. Калмикова³⁷, Н. Ясакова³⁸ зазначають, що когнітивні вміння під час створення текстів забезпечують внутрішні процеси успішного вираження думки. У текстовій діяльності це виявляється в уміннях становити мету й досягати її, прогнозувати й планувати реалізацію задуму, формувати і формулювати думку, добирати відповідну мовну форму, активізувати довготривалу пам'ять про текстові норми та оперативну пам'ять у процесі письма, контролювати написане, коригувати й редагувати текст, поєднуючи змістовий, мовленнєвий і правописний аспект. Такі вміння, як зауважують психологи і психолінгвісти, формуються на основі дії когнітивних механізмів: цілепокладання, планування, передбачення (антиципації), вибору, контролю та самокорекції.

Для ефективного формування культури академічного тексту й розвитку текстотворчої діяльності майбутніх педагогів-дослідників доцільно використовувати систему завдань, побудовану на кількох

³⁶ Засєкіна Л. В. Психолінгвістика, мовленнєва діяльність, особистість: співвідношення понять у контексті мовленнєвої генези дитини. *Психолінгвістика*. 2008. Вип. 2. С. 14–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_2_2

³⁷ Калмикова Л. О. Мовленнєва діяльність як проблема психолінгвістики. *Психолінгвістика*. 2008. Вип. 2. С. 20–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_2_3

³⁸ Ясакова Н. Ю. Радянський колоніалізм, українська лексикографія і функціонування прикметників. *Соціальне у мові та мова в соціумі : монографія на пошану доктора філологічних наук, професора Лариси Масенко / О. Доценко, М. Жуйкова, Н. Кісс та ін. ; наук. ред. та упоряд. Н. Ясакова ; Національний університет «Кієво-Могилянська академія»*. Київ : НаУКМА, 2023. С. 134–180. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/25760>

рівнях самостійної пізнавальної діяльності Реалізація за принципом поступового ускладнення забезпечує перехід від аналізу зразків академічних текстів до самостійного створення, редагування, рецензування і презентації наукових продуктів.

Репродуктивний рівень передбачає виконання завдань за запропонованими зразками академічних текстів. На цьому етапі здобувачі аналізують структуру наукових статей, тез, анотацій, рецензій, визначають їхні композиційні особливості, опановують наукову термінологію, опрацьовують вимоги до оформлення академічних текстів та академічного цитування.

Реконструктивний (відтворювальний) рівень спрямований на відтворення, систематизацію та переосмислення наукової інформації: охоплює укладання планів, тез, конспектів, анотацій, рефератів, підготовку аналітичних оглядів літератури. На цьому етапі формується здатність узагальнювати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, критично оцінювати наукові джерела.

Продуктивний рівень передбачає самостійне створення різножанрових академічних текстів із використанням результатів власного аналізу й наукового пошуку. Здобувачі навчаються формулювати наукову проблему, аргументувати власну позицію, інтегрувати інформацію з різних джерел, будувати логічні висновки й дотримуватися норм академічного письма.

Творчий рівень характеризується здатністю застосовувати набуті знання й текстотворчі вміння у нових дослідницьких ситуаціях. На цьому рівні учасники освітнього процесу розробляють власні наукові проєкти, створюють статті, цифрові освітні продукти, здійснюють рецензування академічних текстів, пропонують авторські підходи до розв'язання педагогічних проблем та презентують результати досліджень у професійному середовищі.

Для реалізації зазначених рівнів доцільно використовувати систему навчальних активностей, що моделюють реальні види академічної діяльності майбутнього педагога-дослідника. Серед таких видів виокремлюють аналіз і порівняння наукових текстів, роботу з цифровими науковими базами даних, складання понятійно-термінологічних словників, підготовку тез, анотацій, рецензій, рефератів, академічних есе, написання фрагментів курсових і кваліфікаційних робіт, розроблення мультимедійних презентацій, інфографіки, цифрових постерів, створення наукових повідомлень, участь у дискусіях, дебатах, вебінарах, підготовка доповідей до конференцій, взаємооцінювання та редагування академічних текстів.

Обґрунтовуючи когнітивно-комунікативний підхід до формування культури академічного тексту, акцентуємо увагу, що створення

якісного наукового тексту є результатом узгодженої взаємодії когнітивних, мовних, комунікативних і рефлексивних процесів. Академічне письмо передбачає не лише володіння мовними нормами, а й здатність аналізувати інформацію, критично її осмислювати, добирати релевантні аргументи, логічно структурувати матеріал, адаптувати його до вимог жанру наукової комунікації та відповідально представляти власну дослідницьку позицію.

У процесі текстотворчої діяльності функціонують загально-когнітивні механізми (мислення, довготривала й оперативна пам'ять, увага, уява, аналітико-синтетична діяльність), а також спеціальні механізми академічного письма: добір і наукова інтерпретація джерел, побудова логіки викладу, мовностилістичне оформлення тексту, контроль його змістової, структурної та мовної цілісності, редагування й оцінювання відповідно до принципів академічної доброчесності. Саме узгоджена взаємодія цих механізмів забезпечує високий рівень культури академічного тексту, професійної комунікації та дослідницької компетентності майбутнього педагога.

Наукові дослідження Н. Голуб³⁹, Н. Єрмак⁴⁰, О. Копусь, О. Кучерук, С. Омельчук⁴¹, М. Пентилюк⁴² засвідчують, що текстотворча діяльність ґрунтується на поєднанні змістового та функційного аспектів. Змістовий аспект передбачає здатність логічно, аргументовано й науково коректно викладати власні думки відповідно до мети дослідження, тоді як функційний аспект забезпечує свідомий добір мовних засобів залежно від жанру академічного тексту, комунікативної ситуації, адресата й завдань наукової комунікації. Таким чином, текстотворча діяльність майбутнього педагога-дослідника є складною когнітивно-комунікативною діяльністю, у якій поєднуються

³⁹ Голуб Н. Б. Особливості текстотворчої діяльності учнів 5–7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2013. Вип. 20. С. 72–76. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e17b3414-e842-4b73-a482-a414f7c2e69c/content>

⁴⁰ Єрмак Н. Особливості формування текстотворчих умінь і навичок учнів ЗЗСО основної ланки. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2019. Вип. 22, т. 1. С. 138–143. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/22.166892>

⁴¹ Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/f1f7438f-1163-43f0-a83d-0575307b5725/content>

⁴² Пентилюк М. І. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посібник для студентів. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.

інтелектуальні, мовленнєві, дослідницькі та рефлексивні процеси. Її успішність забезпечується взаємодією когнітивних умінь, психолінгвістичних механізмів та академічної культури.

Процес створення академічного тексту в межах когнітивно-комунікативного підходу доцільно розглядати як послідовність взаємопов'язаних етапів:

аналітико-орієнтаційний етап передбачає осмислення наукової проблеми, визначення мети і завдань дослідження, аналіз наукових джерел, виявлення ключових понять і формування концептуальної основи майбутнього академічного тексту;

структурно-проектувальний етап охоплює моделювання композиції академічного тексту, формування системи аргументів, добір наукової термінології та мовностилістичних засобів. На цьому етапі доцільним є використання концептуальних карт, схем, алгоритмів, таблиць, цифрових інструментів візуалізації та планування;

текстотворчий етап пов'язаний із безпосереднім створенням академічного тексту відповідно до вимог певного жанру (наукової статті, тез, анотації, рецензії, курсової, кваліфікаційної чи дисертаційної роботи). Особлива увага приділяється логічності викладу, аргументованості висновків, мовній нормативності, академічній доброчесності та коректному оформленню покликань;

рефлексивно-презентаційний етап передбачає редагування, самоаналіз, самооцінювання, експертне оцінювання академічного тексту, його доопрацювання за результатами рецензування, а також представлення результатів дослідження під час конференцій, наукових семінарів, професійних дискусій або в цифровому академічному середовищі.

Отже, когнітивно-комунікативний підхід є методологічною основою формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника. Він поєднує когнітивні процеси пізнання, критичного аналізу й наукового мислення з комунікативною спрямованістю академічного письма.

Реалізація когнітивно-комунікативного підходу змінює характер взаємодії учасників освітнього процесу. Майбутній педагог-дослідник стає активним суб'єктом наукового пошуку й текстотворчої діяльності, тоді як викладач-ментор забезпечує науковий супровід, консультування, організацію академічної взаємодії та створює умови для розвитку культури академічного письма, дослідницької компетентності й професійної рефлексії.

3.2. Особистісно зорієнтований підхід як чинник формування текстотворчих умінь

Особистісно зорієнтований підхід виступає однією з провідних методологічних засад формування культури академічного тексту, оскільки ґрунтується на визнанні унікальності, самоцінності та індивідуального досвіду кожного здобувача вищої освіти.

Теоретичні засади особистісно зорієнтованого підходу сформувалися під впливом ідей представників класичної психології (У. Джемса, З. Фрейда, К.Юнга, Ж. Піаже, І. Сікорського та ін.), а сучасний педагогічний розвиток пов'язаний із науковими працями І.Беха, Т. Хлебнікової⁴³, Н. Гомелі, О.Ханової⁴⁴ та ін. Науковці особистісно зорієнтоване навчання розглядають як таку організацію освітнього процесу, в центрі якої перебуває особистість здобувача освіти, його індивідуальні потреби, професійні інтереси, дослідницький потенціал і здатність до самостійного конструювання знань.

У підготовці майбутнього педагога-дослідника особистісно зорієнтований підхід передбачає створення умов для розвитку академічної автономії, наукової ініціативності та текстотворчої компетентності. Здобувач освіти не лише опановує знання з методології наукових досліджень і академічного письма, а й набуває досвіду самостійного пошуку інформації, критичного аналізу наукових джерел, створення власних академічних текстів, рефлексії та професійного самовдосконалення.

Поділяючи наукові погляди О. Горошкіної та В. Доротюк щодо особистісно зорієнтованого навчання, вважаємо, що формування культури академічного тексту має ґрунтуватися на кількох положеннях. Передусім ідеться про забезпечення активної ролі здобувача освіти в текстотворчій і дослідницькій діяльності; створення умов для реалізації його інтелектуального й творчого потенціалу; урахування індивідуального досвіду, академічних інтересів, цінностей і професійних потреб; надання можливості самостійно добирати джерела інформації, цифрові інструменти, форми представлення результатів дослідження та стратегії роботи над академічним текстом; розвиток академічної рефлексії,

⁴³ Хлебнікова Т. М. Організація особистісно зорієнтованого навчання в системі післядипломної освіти. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 128 с. (Бібліотека журналу «Управління школою» ; вип. 12 (203)).

⁴⁴ Гомеля Н., Ханова О. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в контексті особистісного підходу. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2023. Вип. 2 (24). С. 67–77. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.67-77](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.67-77)

відповідальності за результати власної наукової діяльності й дотримання принципів академічної доброчесності⁴⁵.

На відміну від традиційної моделі навчання особистісно зорієнтований підхід забезпечує розвиток дослідницького мислення, творчої самостійності й академічної культури, в особистісно зорієнтованому навчанні викладач виконує функції наукового керівника, фасилітатора та консультанта.

Відповідно змінюється й характер текстотворчої діяльності. Майбутній педагог-дослідник виступає активним суб'єктом створення академічного тексту: самостійно визначає проблему дослідження, формулює мету й завдання, добирає методи наукового пошуку, аналізує результати, аргументує власні висновки та представляє їх у різних жанрах академічного дискурсу. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, академічної культури, інформаційної грамотності, комунікативної компетентності й готовності до безперервного професійного саморозвитку.

Упровадження тексту як фундаментальної лінгводидактичної одиниці зумовило зміну акцентів у сучасній філологічній та педагогічній освіті: від власне мовної (знаннєвої) парадигми до мовленнєвої (діяльнісної). Текст слугує основою для створення комунікативного освітнього середовища, у якому виявляються, досліджуються й осмислюються закономірності функціонування української мови, а також формується здатність здобувача до самостійного наукового висловлення.

Для майбутнього педагога-дослідника робота з текстом і над текстом є не лише дидактичним інструментом, а й основою формування культури академічного тексту, що розвиває професійне мислення, мовну свідомість, дослідницьку уяву, здатність до аналізу, інтепретації, аргументації та наукового пошуку. У контексті особистісно зорієнтованого навчання акцент переноситься з відтворення готового знання на процес самостійного здобуття, осмислення й текстового представлення. Здобувач має навчитися вільно оперувати інформацією, аналізувати власні помилки, відстежувати логіку побудови наукового висловлювання та відповідально вдосконалювати створений академічний текст.

⁴⁵ Компетентнісно орієнтоване навчання: сутність, форми і методи: навчальний посібник. [Електронне видання] (2022). О.М. Горошкіна, В.І. Доротюк та ін., К. : Педагогічна думка, 221 с. ISBN 978-966-644-655-1 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739276/1/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D1%96%D0%BD.%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5.pdf>

Розвиток мовленнєво-творчої системи педагога-дослідника (інтелекту, пам'яті, мовного чуття та академічної грамотності) відбувається більш ефективно за умови використання методів, що активізують особистісний досвід здобувача, його дослідницьку ініціативу та відповідальність за власний академічний текст.

Метод актуалізації суб'єктивного досвіду передбачає опору на вже наявні знання, життєві спостереження, професійні інтереси, індивідуальні мовні навички дослідника й дослідницький досвід здобувача; У текстотворчій діяльності це дає змогу пов'язати академічне письмо з особистісно значущими проблемами, підвищити мотивацію до наукового пошуку та сформувати авторську позицію.

Метод створення ситуацій успіху та особистісного вибору полягає в наданні здобувачеві можливості обрати тему дослідження, жанр академічного тексту (наприклад, між науковою статтею, есе чи тезами доповіді), джерельну базу, цифрові інструменти й форму представлення результатів. Такий підхід стимулює внутрішню мотивацію, формує відповідальність за власний науковий продукт, зменшує страх помилки й підтримує готовність до подальшого вдосконалення тексту.

Метод діалогічного взаємонавчання (інтерактивні методи) реалізується через організацію роботи в парах або малих групах, зокрема за допомогою прийомів «спільного редагування», «взаємного рецензування» чи «академічної дискусії», обговорення фрагментів наукових текстів. Така співпраця ґрунтується на паритетних засадах, де викладач виступає фасилітатором, а здобувачі навчаються критично оцінювати чужі тексти й толерантно сприймати рекомендації щодо вдосконалення власної роботи.

Проблемно-пошуковий або дослідницький метод спонукає здобувачів до самостійного розв'язання наукових проблем. Текстотворча діяльність вибудовується навколо формулювання гіпотези, пошуку аргументів, зіставлення наукових позицій, моделювання висновків і створення власного академічного тексту. Такий метод сприяє запобіганню компілятивності й академічному плагіату, оскільки орієнтує здобувача на самостійне мислення та відповідальне авторство.

Метод рефлексивного аналізу спрямований на усвідомлення автором самого процесу текстотворення. На етапі контролю й редагування молодий дослідник аналізує власний текст не лише на рівні орфографії та пунктуації, доказовості положень, доречності цитування, композиційної цілісності та відповідності нормам академічної доброчесності. Такий метод формує здатність бачити власний поступ як автора академічного тексту й суб'єкта наукового пошуку.

Аналіз та продукування текстів є ключовими складниками дослідницької діяльності, що активізують механізми саморозвитку та

професійного самовдосконалення майбутнього педагога. Перехід від традиційної (переважно репродуктивної) моделі навчання до особистісно зорієнтованої парадигми утверджує здобувача освіти як активного, автономного й відповідального суб'єкта академічної спільноти.

Текстотворча діяльність забезпечує інтегративний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письма) та формує культуру академічного тексту як здатність самостійно створювати, аналізувати, редагувати й презентувати науковий текст. У такій логіці майбутній педагог-дослідник готується до ефективної наукової комунікації, відповідального авторства й трансляції власного дослідницького досвіду в професійному середовищі.

3.3. Компетентнісний підхід до формування текстотворчих умінь майбутнього педагога-дослідника

Компетентнісний підхід є однією з провідних методологічних основ формування текстотворчих умінь майбутнього педагога-дослідника. Його актуальність зумовлена змінами в сучасній освіті, посиленням вимог до якості професійної підготовки, академічної доброчесності, дослідницької самостійності та здатності здобувачів освіти діяти в умовах динамічного освітньо-наукового середовища. У контексті нашого дослідження компетентнісний підхід дає змогу розглядати текстотворчі уміння не як окремі мовні навички, а як інтегральний результат поєднання знань, умінь, цінностей, досвіду, рефлексії та готовності до створення якісного академічного тексту.

Ключову парадигму сучасної освіти дорослих окреслив американський дослідник М. Ноулз⁴⁶, який наголошував, що головним завданням освіти є формування компетентних людей, здатних застосовувати свої знання в умовах постійних змін, а основною їхньою компетентністю є готовність до безперервного навчання впродовж життя. Це положення є важливим для підготовки майбутнього педагога-дослідника, оскільки робота з академічним текстом потребує не лише засвоєння певної сукупності знань, а й здатності постійно оновлювати їх, критично працювати з інформацією, удосконалювати власний текст і відповідально діяти в академічному середовищі.

У контексті нашого дослідження зосередимо дослідницьку увагу на понятті *текстотворчої компетентності*. Якщо комунікативна компетентність забезпечує здатність до ефективної взаємодії, то текстотворча компетентність є її практичним виявом у процесі створення завершеного мовного, навчально-наукового або наукового продукту. Така компетентність пов'язана з готовністю здобувача

⁴⁶ Knowles M. S. The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy. Cambridge : The Adult Education Company, 1980. 400 p.

до продуктивної текстової діяльності, що охоплює розуміння, аналіз, інтерпретацію, створення, редагування й оцінювання текстів відповідно до мети, адресата, жанру, стилю та умов академічної комунікації.

У науковій літературі існує кілька підходів до трактування поняття *текстотворча компетентність*. Н. Голуб пов'язує її з організованою або самоорганізованою діяльністю, спрямованою на створення текстів із дотриманням їхніх типових, стильових і жанрових характеристик⁴⁷. Н.Перхайло розглядає текстотворчу компетентність як інтегративну характеристику особистості, що поєднує мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти⁴⁸.

Для майбутнього педагога-дослідника текстотворча компетентність виявляється у здатності формувати проблему дослідження, визначати мету й завдання, добирати й критично аналізувати джерела, структурувати матеріал, будувати аргументацію, створювати тексти різних академічних жанрів, здійснювати саморедагування, коректно цитувати, оформлювати покликання, презентувати результати наукового пошуку та брати участь у фаховій дискусії.

У структурі текстотворчої компетентності здобувачів вищої освіти доцільно виокремити кілька взаємопов'язаних складників. Теоретичний складник передбачає розуміння законів текстотворення, жанрової специфіки академічного письма, лінгвістичних категорій, норм наукового стилю, вимог до композиції, логіки й мовного оформлення академічного тексту. Практичний складник виявляється у здатності створювати власний науковий продукт (статті, тези, есе), логічно вибудовувати аргументацію, уникати репродуктивного копіювання (плагіату). Дослідницько-рефлексивний складник охоплює вміння критично оцінювати інформаційні джерела, структурувати науковий матеріал, співвідносити власну позицію з науковими підходами інших дослідників, здійснювати саморедагування, рецензування й рефлексивний аналіз результатів власної текстотворчої діяльності.

Текстотворча компетентність майбутнього педагога-дослідника має інтегративний характер і ґрунтується на взаємодії мовної, мовленнєвої, комунікативної, дослідницької, методологічної, етичної, цифрової та рефлексивної компетентностей. Оскільки будь-який текст реалізується

⁴⁷ Голуб Н. Б. Особливості текстотворчої діяльності учнів 5–7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Вип. 20. С. 72–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2013_20_19

⁴⁸ Перхайло Н. А. Формування текстотворчої компетентності старшокласників у процесі профільного навчання української мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 20 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36548/100127745.pdf>

в межах мовної системи, текстотворча діяльність передбачає знання мовних одиниць, норм і правил їхнього вживання, а також уміння ефективно використовувати ці засоби в конкретній комунікативній ситуації.

Успішне здійснення текстотворчої діяльності потребує гармонійного поєднання мовної та мовленнєвої компетентностей. У межах розгляду особливостей текстотворчої компетентності зазначимо щодо розмежування понять «*мовна компетентність*» і «*мовленнєва компетентність*». О. Копусь визначає мовну компетентність як знання норм і правил сучасної української літературної мови та вміння їх використання в процесі мовлення. Мовленнєву компетентність натомість пов'язує з уміннями говорити, слухати, читати, писати, будувати монологічні і діалогічні висловлювання відповідно до конкретної ситуації спілкування та рівня мовної підготовки учасників⁴⁹.

У науковому обігу паралельно функціонують поняття «*текстова компетентність*» і «*текстотворча компетентність*». Частина дослідників уживають їх як синонімічні. О. Кучерук розглядає мовленнєво-текстову компетентність як здатність орієнтуватися в базових поняттях мовознавства, здійснювати інтерпретацію та аналіз прослуханих чи прочитаних текстів, планувати і продукувати власні висловлювання, добираючи відповідні мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації. Дослідниця акцентує також на важливості рефлексивного підходу до мовленнєвої діяльності, що передбачає вміння контролювати й оцінювати її результат⁵⁰.

О. Копусь трактує текстову компетентність як складник фахової підготовки майбутнього вчителя-філолога, що формується через опанування методів аналізу тексту, зокрема концептуального підходу до його вивчення. На думку дослідниці, це вищий рівень досягнення змісту тексту, оскільки передбачає синтез лінгвістичних, літературознавчих і методичних знань⁵¹.

У межах дослідження текстотворчу компетентність майбутнього викладача-дослідника розглядаємо у двох взаємопов'язаних аспектах. Теоретико-дискурсивний аспект охоплює систему знань про текстову комунікацію, структурні, змістові й прагматичні характеристики тексту, закономірності його жанрово-стилістичної реалізації залежно

⁴⁹ Копусь О. Концептуальні підходи до розроблення змісту й організації процесу формування у майбутніх магістрів-філологів професійної мовленнєвої компетенції. Українська мова і література в школі. 2011. № 2. С. 46–51.

⁵⁰ Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/20632/1/Монографія_Кучерук.pdf

⁵¹ Копусь О. А. Педагогічна технологія формування готовності майбутніх філологів до роботи в профільній школі. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 98–102.

від мети спілкування та запитів адресата (наукової спільноти). Праксеологічний, або діяльнісний, аспект передбачає систему інтегрованих умінь і навичок, необхідних для сприймання, інтерпретації (текстосприймання), аналізу, продукування, редагування та експертного оцінювання академічних текстів.

Текстотворча компетентність майбутнього педагога-дослідника є багаторівневою системою. У її структурі доцільно виокремити когнітивний, діяльнісно-операційний, мотиваційно-ціннісний, практично-результативний, рефлексивний і цифровий компоненти.

Когнітивний компонент становить теоретичний фундамент компетентності й охоплює знання про текст, його ознаки, структуру, композицію, жанри, стилі, засоби зв'язності й цілісності; знання норм академічного письма, принципів аргументації, вимог до наукового стилю, правил цитування й оформлення джерел; розуміння методологічної логіки дослідження. Важливі лінгвістичні знання, текстологічні знання про категорії цілісності, зв'язності й завершеності тексту; соціокультурні знання про етичні норми академічної спільноти; *методологічні знання* про етапи роботи над науковим текстом – від первинного планування й евристичного пошуку до фінального редагування та коректури.

Діяльнісно-операційний компонент пов'язаний із практичними вміннями створення академічного тексту: визначення теми, мети, адресата й жанру; добір матеріалу; укладання плану; побудову логіки викладу; формулювання аргументів; написання, редагування, коректуру й адаптацію тексту відповідно до академічної ситуації. Діяльнісно-операційний компонент визначає праксеологічний аспект текстотворчої компетентності й охоплює комплекс дій, за допомогою яких теоретичні знання матеріалізуються в академічному тексті.

До таких дій належать:

- *проектування й планування академічного тексту*, що передбачає вміння чітко формулювати мету дослідження, визначати тему, проблему, гіпотезу, структурувати логіку викладу та складати робочий план тексту;
- *продукування тексту*, пов'язане зі здатністю будувати інформаційно насичені, аргументовані й логічно несуперечливі висловлювання, точно оперувати поняттєво-категорійним апаратом, добирати мовні засоби відповідно до жанру академічного тексту;
- *редагування й коректура*, що охоплюють навички критичного перегляду власного тексту, виявлення та усунення змістових, логічних, орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних і стилістичних помилок;

- *дискурсивна адаптація*, яка виявляється в здатності гнучко трансформувати академічний текст відповідно до умов комунікації, зокрема перетворювати складні наукові положення у формат навчальної лекції, доповіді, презентації, методичних рекомендацій чи науково-популярного пояснення;

- *контекстуальне використання мовних засобів*, що передбачає доречне використання синоніміки наукової мови, метатекстових конструкцій, засобів логічного зв'язку, цитат, парафразів і термінологічних одиниць відповідно до мети, адресата, жанру та ситуації академічної комунікації.

Отже, діяльнісно-операційний компонент забезпечує практичне втілення текстотворчої компетентності: від задуму й планування академічного тексту до його написання, редагування, жанрової адаптації та підготовки до презентації у фаховому середовищі.

Мотиваційно-ціннісний компонент відображає внутрішню готовність здобувача до створення якісного академічного тексту, усвідомлення значущості академічного письма для професійного становлення, наукової комунікації й входження до академічної спільноти. Охоплює прагнення до наукового самовираження, бажання транслювати нові ідеї через академічний текст, ціннісне і відповідальне ставлення до української наукової мови, а також усвідомлення значущості академічної доброчесності для збереження довіри до результатів наукової діяльності.

Практично-результативний компонент формується через досвід створення різних видів академічних текстів: тез, статей, аналітичних оглядів, рефератів, кваліфікаційних робіт, дисертаційних фрагментів, рецензій, доповідей, методичних матеріалів. Передбачає здатність застосовувати набуті знання й уміння в реальних ситуаціях освітньо-наукової діяльності, долати труднощі письма, удосконалювати власні текстотворчі стратегії та враховувати досвід роботи з текстами інших авторів. Саме цей компонент засвідчує практичну сформованість текстотворчої компетентності, оскільки виявляється в конкретних академічних продуктах здобувача освіти.

Рефлексивний компонент забезпечує здатність критично оцінювати процес і результат власної текстотворчої діяльності. Виявляється в умінні аналізувати переваги і проблемні аспекти тексту, перевіряти його відповідність меті, жанру, адресатові, логіці дослідження, мовним нормам і принципам академічної доброчесності. Рефлексія дає змогу переходити від зовнішнього оцінювання до самоконтролю, само-редагування й усвідомленого вдосконалення академічного письма. Здобувач має навчитися відстежувати власні дії на кожному етапі створення тексту, аналізувати доцільність обраних дослідницьких

стратегій, оцінювати текст із позиції потенційного читача, рецензента або наукового керівника, а також визначати індивідуальну траєкторію подальшого професійного й академічного самовдосконалення.

З огляду на сучасні умови академічної комунікації доцільно також виокремити **цифровий компонент** текстотворчої компетентності; охоплює вміння працювати з електронними бібліотеками, наукометричними базами, інституційними репозитаріями, бібліографічними менеджерами, цифровими інструментами перевірки текстів і сервісами штучного інтелекту. Водночас цифровий компонент передбачає критичне оцінювання інформації, прозоре й відповідальне використання цифрових ресурсів, дотримання авторського права та принципів академічної доброчесності.

Зазначені вище компоненти функціонують у взаємодії. Когнітивний компонент забезпечує знанняву основу текстотворення; діяльнісно-операційний – практичний інструментарій створення академічного тексту; мотиваційно-ціннісний – особистісну спрямованість і відповідальність автора; практично-результативний – досвід застосування текстотворчих умінь у реальних академічних ситуаціях; рефлексивний – самоконтроль і вдосконалення тексту; цифровий – розширення можливостей академічного письма в сучасному науково-освітньому середовищі. У сукупності вони формують цілісну культуру академічного тексту педагога-дослідника.

Отже, когнітивно-комунікативний, особистісно зорієнтований і компетентнісний підходи у взаємозв'язку становлять теоретико-методологічну основу формування текстотворчих умінь майбутнього педагога-дослідника. Когнітивно-комунікативний підхід розкриває внутрішню логіку створення академічного тексту – від осмислення інформації до її мовного й комунікативного оформлення. Особистісно зорієнтований підхід акцентує на суб'єктності автора, його дослідницькій позиції, відповідальності, рефлексії та здатності до самовдосконалення. Компетентнісний підхід дає змогу розглядати текстотворчі уміння як інтегральний результат сформованості мовно-комунікативних, дослідницьких, методологічних, етичних, цифрових і рефлексивних компетентностей.

4. Програмні засади формування культури академічного тексту здобувачів в інноваційній екосистемі професійної підготовки

Формування культури роботи з академічним текстом в інноваційній екосистемі професійної підготовки здобувачів освітніх спеціальностей доцільно розглядати в контексті завдань, змісту, компетентнісного потенціалу та програмних результатів навчання.

З огляду на це важливий аналіз підготовки здобувачів другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти, зокрема за спеціальностями 014 Середня освіта (Українська мова і література) та 011 Освітні, педагогічні науки. Такий підхід дає змогу простежити наступність у формуванні культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника: від опанування академічного письма, аналізу джерел, підготовки кваліфікаційної роботи на магістерському рівні – до створення оригінального дисертаційного дослідження, наукових публікацій і публічного захисту результатів на третьому рівні вищої освіти.

У цьому контексті схарактеризуємо досвід СумДПУ та НУЧК «Чернігівський колегіум імені Т.Г.Шевченка», освітні програми яких репрезентують різні, але взаємопов'язані моделі підготовки майбутнього педагога-дослідника. Аналіз програм дає змогу виявити стан мовний, методологічний, етичний, цифровий, комунікативний і рефлексивний виміри формування культури академічного тексту в наступності.

На магістерському рівні культура академічного тексту формується як складник професійної, мовно-комунікативної та дослідницької підготовки.

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» другого (магістерського) рівня вищої освіти СумДПУ⁵² спрямована на комплексну підготовку магістра освіти, учителя української мови і літератури та англійської мови. Програма передбачає формування фахівця, який володіє фундаментальними знаннями й компетентностями в галузі педагогіки, психології, методики навчання української мови, літератури й англійської мови, здатний забезпечувати компетентнісне навчання, вирішувати складні професійні завдання, виконувати наукові дослідження фахово-методичної спрямованості та інтегруватися в український і загальноєвропейський освітній простір.

У програмі закладено передумови для формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника. Академічний текст у межах реалізації ОПП постає як результат поєднання філологічної, педагогічної, методичної та дослідницької підготовки здобувача. Це виявляється у здатності магістранта працювати з науковими джерелами, критично осмислювати мовознавчі, літературознавчі й методичні проблеми, формулювати власну дослідницьку позицію,

⁵² Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю А4 Середня освіта (Українська мова і література), галузі знань А Освіта. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2025. 20 с. URL: <https://sspu.edu.ua/osvitni-prohramy-rik-vstupu-2025>

створювати тексти фахово-методичного спрямування, готувати кваліфікаційну роботу, презентації, постери, наукові статті та інші продукти академічної комунікації.

Особливості програми засвідчують орієнтацію на розвиток дослідницької діяльності здобувачів із залученням сучасних інформаційно-цифрових технологій, апробацію дослідницьких проєктів під час виробничої педагогічної практики та можливість побудови індивідуальної освітньої траєкторії. Це дає підстави розглядати ОПП як складник інноваційної освітньої екосистеми, у межах якої культура академічного тексту формується через поєднання навчальної, дослідницької, методичної, цифрової та комунікативної діяльності здобувача.

Інтегральна компетентність передбачає здатність розв'язувати складні теоретичні й практичні проблеми у процесі професійної діяльності, застосовувати інноваційні теорії й методи мовознавчих, літературознавчих та психолого-педагогічних наук, проводити наукові педагогічні дослідження в умовах комплексності й невизначеності педагогічних ситуацій та слугує методологічним підґрунтям культури академічного тексту.

Загальні компетентності забезпечують кілька важливих вимірів культури академічного тексту. Здатність до абстрактного мислення, аналізу й синтезу формує когнітивну основу академічного письма; здатність до науково-педагогічних досліджень, прогнозування й презентації їхніх результатів підтримує дослідницький та презентаційний аспекти; здатність використовувати державну мову в професійній і дослідницькій діяльності, чітко та аргументовано висловлювати думки, а також використовувати іноземну мову для одержання й оцінювання інформації посилює мовнокомунікативний вимір культури академічного тексту. Дотримання принципів академічної доброчесності в усіх видах навчальної та дослідницької діяльності забезпечує етичну основу академічного текстотворення.

Професійні компетентності формують мовний, методичний, цифровий і комунікативний аспекти культури академічного тексту. Мовнокомунікативна компетентність забезпечує здатність володіти державною мовою, використовувати іноземну мову в освітній і дослідницькій діяльності, створювати фахові тексти відповідно до норм академічного стилю. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає готовність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, критично оцінювати інформацію, використовувати цифрові технології й електронні освітні ресурси. У контексті формування культури академічного тексту ці компетентності забезпечують здатність доброчесно працювати з джерелами, використовувати цифрові ресурси, створювати, редагувати й презентувати результати пошуку.

Програмні результати навчання підтверджують наскрізний характер формування культури академічного тексту, спрямування на розвиток здатності здобувача створювати логічний, аргументований, методологічно обґрунтований академічний текст. Особливо значущими є результати, пов'язані зі знанням методології наукового пізнання, законів, методів і методик проведення науково-педагогічних досліджень; володінням спеціальною термінологією предметної області; критичним осмисленням новітніх досягнень мовознавчої, літературознавчої й методичної науки; знанням сучасних інформаційно-цифрових технологій; розумінням принципів академічної доброчесності, авторського права та запобігання академічній недоброчесності.

Серед форм організації навчання важливими є підготовка індивідуальних навчально-дослідних робіт, наукових статей, презентацій, постерів і захист кваліфікаційної роботи, які, за задумом проєктної групи, забезпечують практичне опанування академічного письма, аргументації, редагування, самопрезентації та публічного захисту результатів дослідження. Система оцінювання, що охоплює презентацію індивідуальних завдань, підсумкові навчальні проєкти, захист дослідницьких продуктів, створює умови для розвитку рефлексивно-оцінювального механізму формування культури академічного тексту.

Отже, аналіз ОПП «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» СумДПУ засвідчує, що культура академічного тексту формується як інтегральна якість педагога й охоплює мовний, методологічний, етичний, цифровий, комунікативний і рефлексивний виміри⁵³.

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)» НУЧК імені Т. Г. Шевченка зорієнтована на підготовку фахівця, який володіє сучасним науковим мисленням, інноваційними технологіями та здатний здійснювати прикладні науково-методичні дослідження у філологічній та педагогічній сферах⁵⁴. Зміст ОПП засвідчує, що культура роботи з академічним текстом є важливою

⁵³ Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю А4 Середня освіта (Українська мова і література), галузі знань А Освіта. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2025. 20 с. URL: <https://sspu.edu.ua/osvitni-prohramy-rik-vstupu-2025>

⁵⁴ Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)» другого (магістерського) рівня вищої освіти (2025). Галузь знань А Освіта, спеціальність А4 Середня освіта, предметна спеціальність – А4.01 Середня освіта (Українська мова і література). Академічна кваліфікація – магістр освіти; професійна кваліфікація – учитель української мови і літератури, викладач закладу вищої освіти. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, URL: <https://surl.li/nsodyt>

умовою досягнення її мети та реалізації дослідницького складника підготовки магістра.

Формування культури роботи з академічним текстом відбувається в межах розвиненої академічної екосистеми університету. Програма передбачає реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії, широке використання інформаційно-комунікаційних технологій та ресурсного забезпечення, зокрема можливостей електронного репозитарію бібліотеки. Наскрізним процесом підготовки є залучення магістрантів до внутрішньої та національної кредитної мобільності, участь у науково-практичних семінарах та апробація результатів досліджень і дотримання принципів академічної доброчесності.

Компетентнісний потенціал освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література)» безпосередньо пов'язаний із формуванням культури роботи здобувачів з академічним текстом, що постає як матеріалізований результат інтеграції філологічної, педагогічної та науково-дослідницької підготовки здобувача.

Передусім ідеться про інтегральну компетентність, яка передбачає готовність магістра розв'язувати складні професійні завдання у сфері середньої освіти та здійснювати науково-дослідницьку діяльність. Серед загальних компетентностей особливого значення для формування культури академічного тексту набувають здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу, а також уміння виявляти, формувати й ефективно розв'язувати професійні та дослідницькі проблеми. Важливим складником підготовки є володіння державною мовою в усній і письмовій формах, що забезпечує точність слововживання, логічність викладу, термінологічну коректність і дотримання норм наукового стилю. Не менш значущими є етична відповідальність і дотримання принципів академічної доброчесності, які виявляються в коректному цитуванні, належному оформленні покликань, повазі до інтелектуальної власності та недопущенні академічного плагіату. Водночас цифровий складник культури академічного тексту формується завдяки ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій, що охоплює пошук і критичне опрацювання наукової інформації в електронних ресурсах і наукометричних базах, комп'ютерне редагування текстів, використання цифрових інструментів для оформлення бібліографічних посилань, а також перевірку академічних текстів на оригінальність.

Оскільки програма поєднує мовознавчий, літературознавчий та педагогічний складники, фахові компетентності вимагають від здобувача вміння оперувати складним термінологічним апаратом сучасного гуманітарного знання; зумовлюють двовекторний характер роботи з текстом, де магістр має вміти трансформувати складний науковий дискурс у доступні дидактичні матеріали. Здатність організовувати

та здійснювати наукові дослідження, формувати узагальнення на основі самостійно опрацьованих та апробованих даних безпосередньо визначає якість змісту магістерського дослідження, забезпечуючи перехід від репродуктивного опису до самостійного текстотворення.

Програмні результати навчання відображають очікувані параметри сформованості культури роботи з текстом. Магістр має вміти аналізувати, порівнювати, класифікувати та оцінювати мовні й літературні явища, інтерпретувати художні та наукові тексти, спираючись на доцільні методологічні принципи. Важливим результатом є здатність логічно, послідовно та переконливо висловлювати свої думки, репрезентувати результати дослідницько-інноваційної діяльності перед фаховою аудиторією та брати участь у наукових дискусіях.

Отже, обидві програми забезпечують формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника, однак реалізують це завдання з різними акцентами. ОПП СумДПУ посилює міжмовний, цифровий, презентаційний і євроінтеграційний виміри академічного текстотворення, тоді як ОПП НУЧК імені Т. Г. Шевченка акцентує на поглибленій філологічній, методичній, інтерпретаційній і науково-прикладній підготовці. Спільним результатом обох програм є формування здобувача, здатного створювати логічний, аргументований, методологічно обґрунтований, мовно нормативний, етично коректний і цифрово відповідальний академічний текст.

Розглянемо освітньо-наукові програми «Освітні, педагогічні науки» СумДПУ⁵⁵ та НУЧК імені Т. Г. Шевченка⁵⁶. Порівняльний аналіз освітньо-наукових програм дає змогу простежити спільні і відмінні програмні засади формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

Спільним для обох програм є спрямованість на підготовку висококваліфікованих наукових і науково-педагогічних працівників, здатних здійснювати самостійне наукове дослідження, продукувати нове знання, презентувати результати наукового пошуку та захищати їх у професійному академічному середовищі. В обох ОНП академічний текст постає не лише як форма фіксації результатів дослідження, а як

⁵⁵ Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2023. URL: https://sspu.edu.ua/images/2023/docs/onp/onp_2023_osvitni_ped_nauki_51432.pdf

⁵⁶ Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» (2024). Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (у редакції 2024 року). URL: https://drive.google.com/file/d/18cxWfiZNkFKEv9iFX1A0WpdOotE3g_Lb/view

інструмент наукової комунікації, засіб репрезентації авторської дослідницької позиції та показник академічної зрілості здобувача PhD.

Програми передбачають послідовне формування культури академічного тексту через підготовку різних жанрів наукової комунікації: тез, наукових статей, доповідей, презентаційних матеріалів, звітів, розділів дисертації та власне дисертаційного тексту. У цьому аспекті академічний текст виконує дослідницьку, комунікативну, презентаційну, етичну й оцінювальну функції, оскільки засвідчує рівень методологічної підготовленості здобувача.

Спільною рисою аналізованих ОНП є екосистемний характер формування культури академічного тексту. Цей процес відбувається через поєднання індивідуальної освітньої траєкторії, наукового менторства, академічної мобільності, участі в конференціях і семінарах, апробації результатів дослідження, підготовки публікацій, професійної комунікації та дотримання принципів академічної доброчесності. Отже, академічний текст стає засобом входження здобувача PhD до професійної й наукової спільноти.

Компетентнісний потенціал обох програм також має виразний зв'язок із проблемою формування культури академічного тексту. Інтегральні компетентності орієнтують здобувачів на розв'язання складних наукових і професійних проблем, критичний аналіз, синтез нових ідей, проведення самостійного дослідження та продукування інноваційних результатів. У контексті академічного текстотворення це означає перехід від репродуктивного відтворення інформації до її аналітичного осмислення, інтерпретації, структурування й авторської репрезентації в науковому тексті.

Загальні компетентності забезпечують когнітивний, мовно-комунікативний, цифровий та етичний виміри культури академічного тексту. Здатність до системного аналізу, критичного оцінювання, синтезу нових і складних ідей є основою для формування авторської позиції, обґрунтування актуальності дослідження, формулювання наукової новизни й логіки доказування. Здатність спілкуватися з науковою спільнотою українською та іноземною мовами посилює комунікативний вимір академічного письма, а застосування ІКТ формує цифровий профіль культури академічного тексту – від роботи з електронними бібліотеками й наукометричними базами до використання бібліографічних менеджерів, сервісів перевірки текстів і засобів візуалізації результатів дослідження.

Фахові компетентності ОНП поглиблюють дослідницький, методологічний, мовний та етичний аспекти академічного текстотворення: здатність виконувати оригінальні дослідження й досягати результатів, що створюють нове знання, безпосередньо визначає змістову якість

академічного тексту; комунікативні компетентності, пов'язані з представленням результатів досліджень в усній і письмовій формах, зумовлюють потребу в термінологічній точності, логічності, послідовності викладу, дотриманні жанрових норм і вимог наукового стилю; компетентності, пов'язані з академічною доброчесністю, формують етичний фундамент академічного письма: відповідальну роботу з джерелами, коректне цитування, запобігання проявам академічної недоброчесності.

Програмні результати навчання ОНП орієнтують здобувачів на створення наукових текстів українською та іноземною мовами, презентацію результатів дослідження, критичний аналіз концептуальних і методологічних знань, дотримання норм професійної та наукової етики, використання інформаційно-комунікаційних технологій, а також публічне представлення, аргументацію й захист положень дисертації. Отже, культура академічного тексту в обох програмах постає як інтегральний результат методологічної, дослідницької, мовнокомунікативної, етичної, цифрової та рефлексивної підготовки здобувача PhD.

Водночас між програмами простежуються певні відмінності. ОНП «Освітні, педагогічні науки» СумДПУ виразніше репрезентує підготовку здобувача PhD до креативної, автономної та відповідальної інноваційно-дослідницької, науково-педагогічної, проєктної, управлінської й експертно-дорадчої діяльності. У контексті формування культури академічного тексту це посилює значення текстів, пов'язаних не лише з дисертаційним дослідженням, а й із проєктною, експертною, управлінською діяльністю. Така програма орієнтує здобувачів на створення академічних текстів, здатних функціонувати в ширшому інноваційному освітньому середовищі: наукових публікацій, аналітичних матеріалів, експертних висновків, презентаційних продуктів, звітів і текстів для професійної комунікації.

ОНП «Освітні, педагогічні науки» НУЧК імені Т. Г. Шевченка виразніше акцентує увагу на поєднанні історико-педагогічного аналізу, глибокого опрацювання джерельної бази та порівняльного осмислення освітніх систем, процесів і технологій у вітчизняній і зарубіжній педагогіці. Це посилює аналітико-інтерпретаційний і джерелознавчий виміри культури академічного тексту. Для здобувача PhD особливо важливими є вміння працювати з різними типами джерел, здійснювати історико-педагогічну інтерпретацію, порівнювати освітні явища, коректно вводити джерельний матеріал у структуру наукового викладу та формувати власні узагальнення на основі опрацьованих даних.

Відмінність простежується також у практичній спрямованості програм. Для СумДПУ характерним є ширше позиціонування здобувача PhD як суб'єкта інноваційно-дослідницької, проєктної, управлінської

та експертно-дорадчої діяльності, що розширює жанрову палітру академічного текстотворення. Для НУЧК важливим є регіональний контекст підготовки, орієнтація на потреби закладів вищої освіти Чернігова й Чернігівської області, а також практична й емпірична спрямованість створюваних здобувачами наукових текстів. У першому випадку акцент посилює інноваційно-проектний й експертний виміри академічного тексту, у другому – історико-педагогічний, порівняльний, джерелознавчий і регіонально-прикладний.

Отже, порівняльний аналіз освітньо-наукових програм СумДПУ та НУЧК засвідчує, що програми спрямовані на формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника. Спільними для них є орієнтація на самостійне наукове дослідження, продукування нового знання, академічну доброчесність, методологічну обґрунтованість, мовно-комунікативну спроможність, цифрову грамотність і публічну презентацію результатів дослідження.

Аналіз магістерських і PhD-програм СумДПУ та НУЧК імені Т. Г. Шевченка дає змогу простежити наступність у формуванні культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника. Ця наступність виявляється в поступовому ускладненні змісту, жанрів, функцій і рівня самостійності академічного текстотворення: від навчально-дослідницьких текстів магістранта до оригінальних наукових текстів здобувача PhD.

На магістерському рівні культура академічного тексту формується переважно як складник професійної, філологічної, методичної та дослідницької підготовки. Магістрант опановує базові й поглиблені вміння академічного письма: працює з науковими джерелами, здійснює їх аналіз і систематизацію, готує анотації, тези, реферативні огляди, рецензії, наукові повідомлення, презентації, фрагменти кваліфікаційної роботи. На цьому етапі академічний текст виконує передусім навчальну, формувальну й професійно-розвивальну функції, оскільки сприяє становленню дослідницького мислення, мовно-комунікативної культури, здатності до аргументації, коректного цитування й доброчесної роботи з джерелами.

На третьому (освітньо-науковому) рівні ці вміння поглиблюються й трансформуються в здатність до самостійного наукового текстотворення. Здобувач PhD уже не лише аналізує й інтерпретує наукові джерела, а й продукує нове знання, формулює наукову новизну, обґрунтовує теоретичне й практичне значення дослідження, створює наукові статті, тези, доповіді, звіти, дисертаційні розділи, презентаційні матеріали. Академічний текст набуває статусу основного інструменту репрезентації результатів самостійного дослідження, входження до наукової спільноти та публічного захисту авторської дослідницької позиції.

Наступність між магістерською та PhD-підготовкою простежується також у розвитку основних вимірів культури академічного тексту. Мовний вимір переходить від засвоєння норм академічного стилю до термінологічно точного, жанрово відповідного й стилістично довершеного наукового викладу. Методологічний вимір розгортається від уміння визначати тему, мету, завдання й структуру кваліфікаційної роботи до здатності самостійно проєктувати дисертаційне дослідження, обґрунтовувати його логіку, методи, наукову новизну і висновки. Етичний вимір поглиблюється від опанування правил академічного цитування до відповідального дотримання дослідницької етики, авторського права, запобігання різним формам академічної недоброчесності.

Комунікативний і цифровий виміри також мають поступовий характер розвитку. На магістерському рівні здобувач навчається презентувати результати навчально-дослідницької діяльності, працювати з електронними ресурсами, готувати презентації, постери, індивідуальні дослідницькі завдання. На PhD-рівні ці вміння розширюються до участі в наукових конференціях, семінарах, академічних дискусіях, підготовки публікацій у фахових виданнях, використання наукометричних баз, бібліографічних менеджерів, цифрових інструментів перевірки текстів, засобів візуалізації та презентації результатів дослідження.

Отже, магістерські та PhD-програми СумДПУ і НУЧК у сукупності формують цілісну траєкторію розвитку культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника. На магістерському рівні закладаються основи академічного письма, дослідницької грамотності, мовно-комунікативної культури й доброчесної роботи з джерелами; на PhD-рівні ці основи поглиблюються до рівня самостійного продукування нового знання, створення дисертаційного тексту, наукових публікацій і публічного представлення результатів дослідження. У такій логіці культура академічного тексту постає наскрізним результатом інноваційної екосистеми професійної підготовки, що поєднує мовний, методологічний, етичний, цифровий, комунікативний і рефлексивний виміри становлення педагога-дослідника.

5. Освітні компоненти як інструменти формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника

Формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника відбувається через конкретні механізми, закладені в змісті освітніх компонентів, практик, індивідуальних дослідницьких завдань, підготовки кваліфікаційних і дисертаційних робіт, публікаційної активності та презентації результатів наукового пошуку.

Аналіз робочих програм освітніх компонентів ОПП «Середня освіта (Українська мова і література)» другого (магістерського) рівня вищої освіти НУЧК імені Т. Г. Шевченка засвідчує, що культура академічного тексту магістранта формується як міждисциплінарне утворення.

Освітній компонент *«Методика навчання української мови в закладах середньої та вищої освіти»* забезпечує лінгводидактичний і мовно-комунікативний фундамент культури академічного тексту. Особливо значущими є змістові блоки, пов'язані з текстоцентричним підходом у навчанні мови, розвитком текстотворчих умінь здобувачів освіти, методикою роботи з навчальним, науковим і науково-методичним текстом. Цей освітній компонент безпосередньо корелює з мовним, комунікативним і педагогічним вимірами культури академічного тексту, оскільки формує здатність майбутнього педагога-дослідника не лише володіти нормами сучасної української літературної мови й академічного стилю, а й трансформувати складний науковий філологічний дискурс у логічний, доступний і структурно впорядкований дидактичний матеріал.

У межах опанування навчальної дисципліни академічний текст постає водночас як об'єкт аналізу, засіб навчання й результат професійно-методичної діяльності магістранта. Здобувачі навчаються аналізувати тексти різних типів і жанрів (методичних розробок, фрагментів занять, аналітичних матеріалів, тез, статей і кваліфікаційної роботи), визначати їхню структуру, комунікативну мету, мовні засоби, методичний потенціал, а також створювати власні навчальні, науково-методичні й академічні тексти.

Освітній компонент *«Технології наукового дослідження»* поглиблює методологічний, дослідницький, етичний і цифровий виміри культури академічного тексту. Зміст дисципліни охоплює оволодіння поняттєво-термінологічним апаратом наукової сфери, уміння обґрунтовувати актуальність дослідження, визначати його об'єкт, предмет, мету й завдання, добирати релевантні філологічні, педагогічні та лінгводидактичні методи, структурувати емпіричний і теоретичний матеріал, формулювати висновки. У контексті нашого дослідження цей компонент дає змогу розглядати академічний текст – магістерську роботу, тези, наукову статтю, аналітичний огляд, доповідь як інтегрований результат пізнавальної, дослідницької, мовленнєвої та рефлексивної діяльності здобувача.

Особливе значення має інструментальний вимір освітнього компонента, пов'язаний із формуванням умінь здійснювати інформаційний пошук, працювати з електронними бібліотечними ресурсами, наукометричними базами, цифровими платформами, бібліографічними менеджерами, сервісами перевірки текстів, дотримуватися етичних

вимог до академічного письма, уникати плагіату, коректно цитувати й оформлювати покликання відповідно до чинних стандартів.

В ОПП СумДПУ «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» формування культури академічного тексту забезпечується передусім через систему освітніх компонентів, спрямованих на розвиток мовної, методологічної, цифрової, текстотворчої та рефлексивно-оцінювальної компонентів підготовки магістранта.

Особливе місце в цій системі посідає освітній компонент *«Академічна культура педагога-дослідника»*⁵⁷, безпосередньо зорієнтований на формування культури академічного тексту. Його мета полягає у формуванні цінностей академічної культури, норм академічної доброчесності, мовно-комунікативної компетентності педагога-дослідника, умінь опрацювання й моделювання академічних текстів різних жанрів, а також готовності до академічної комунікації в процесі презентації матеріалів і результатів дослідження.

Зміст компонента охоплює три взаємопов'язані блоки. Перший блок розкриває ціннісні, етичні та нормативні засади академічної культури педагога-дослідника, зокрема питання академічної доброчесності, дослідницької етики, академічних кодексів і європейських принципів доброчесності. Другий блок зосереджений на лінгвокультурному аспекті академічної культури: мовних нормах наукового стилю, академічному письмі, жанрах наукового тексту, читацькій компетентності, редагуванні, бібліографічній і термінологічній грамотності, перекладі наукових текстів, цитуванні та характеристиках автора науково-педагогічного тексту. Третій блок присвячено культурі академічної комунікації, етичним засадам взаємодії дослідників і розвитку вмінь аудіювання наукового мовлення.

Компетентнісний потенціал дисципліни виявляється у формуванні здатності діяти з позицій академічної доброчесності й професійної етики, критично осмислювати інформацію, здійснювати наукові дослідження, комунікувати українською та англійською мовами, використовувати цифрові технології в науковій роботі й освітньому процесі. Особливо значущими для культури академічного тексту є вміння працювати з фаховим текстом, реферувати, анотувати, редагувати, перекладати, нормативно використовувати засоби наукової

⁵⁷ Робоча програма навчальної дисципліни «Академічна культура педагога-дослідника»: для здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література), освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» / уклад. О. М. Семеног. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 26 с. URI: <https://repository.spu.edu.ua/handle/123456789/15322>

мови, вести академічний монолог і діалог, брати участь у конференціях, круглих столах, здійснювати підготовку наукових публікацій.

Практико-орієнтований характер дисципліни підтверджують засоби діагностики результатів навчання, зокрема папка дослідника з алгоритмом роботи з науковим текстом для виявлення плагіату, а також методичний комплекс щодо виявлення фейкових наукових досліджень. Такі види роботи забезпечують перехід від теоретичного засвоєння норм академічної культури до практичного формування вмінь створювати, редагувати, презентувати й етично перевіряти академічний текст.

Аналіз робочих програм освітніх компонентів магістерських і PhD-програм СумДПУ та НУЧК імені Т. Г. Шевченка засвідчує, що культура академічного тексту формується як міждисциплінарне утворення. На магістерському рівні освітні компоненти забезпечують формування базових і поглиблених умінь роботи з академічним текстом: аналізу наукових джерел, підготовки тез, анотацій, рецензій, наукових повідомлень, презентацій, постерів, методичних розробок і фрагментів кваліфікаційної роботи. На третьому (освітньо-науковому) рівні ці вміння поглиблюються й трансформуються в здатність створювати наукові статті, розділи дисертації, аналітичні матеріали, доповіді, звіти, презентаційні матеріали та тексти для публічного захисту результатів дослідження. Така наступність підтверджує наскрізний характер формування культури академічного тексту в інноваційній екосистемі професійної підготовки.

Розглянемо освітні компоненти в підготовці здобувачів PhD за ОНП «Освітні, педагогічні науки» СумДПУ.

Освітній компонент *«Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти»* забезпечує мовний та етичний фундамент культури академічного тексту⁵⁸. Особливо значущими є питання академічної доброчесності, авторського права, запобігання плагіату, етичних ризиків використання штучного інтелекту, термінологічної культури дослідника, жанрів наукового стилю, культури наукового тексту та етикету публічного захисту наукової роботи. Цей компонент формує здатність здобувача PhD відповідально працювати з джерелами, коректно цитувати, дотримуватися норм академічної доброчесності, критично використовувати цифрові ресурси й усвідомлювати авторську відповідальність за створений текст.

Освітній компонент *«Методологічні основи наукових досліджень (за темою дисертації)»* поглиблює методологічний вимір культури

⁵⁸ Semenog O., Kapranov Ya. Ethics of Scientific Research: Philosophical, Linguistic Aspects. Third (Educational and Scientific) Level : handbook. Sumy : Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University, 2024. 102 p. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15704>

академічного тексту. Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні й розвитку методологічної культури здобувачів, набуття умінь і навичок проєктування, організації та проведення наукових досліджень, а також апробації й представлення результатів за темою дисертації.

Зміст навчання охоплює оволодіння апаратом наукового пошуку, уміння обґрунтовувати актуальність, мету, завдання й наукову новизну дослідження, добирати методи наукового пізнання, працювати з науковими джерелами, використовувати цифрові інструменти систематизації інформації, моделювати наукові тексти різних жанрів, розвивати риторичні вміння для публічного захисту результатів дослідження.

Освітній компонент *«Методологія наукового пошуку здобувача освіти»* забезпечує цілісне бачення повного циклу дисертаційного дослідження: від концептуалізації наукової ідеї, проєктування дизайну дослідження, добору й систематизації джерел, організації емпіричного або порівняльного дослідження до підготовки рукописів для публікації, апробації результатів і захисту дисертації. У контексті культури академічного тексту особливо значущими є теми, пов'язані з формуванням і розвитком ідеї дисертаційної роботи, методологічними підходами й дизайном дослідження, пошуком і систематизацією джерел, моделюванням логіки дослідження, структурою наукової статті, підготовкою академічних текстів, презентацією результатів, візуалізацією даних і стратегією наукового самопредставлення здобувача.

Вибірковий освітній компонент *«Наукова українська мова»* є основою мовного аспекту культури академічного тексту, особливо для іноземних здобувачів PhD, які здійснюють підготовку в українськомовному академічному середовищі. Його зміст спрямований на формування українськомовних, мовленнєвих і дослідницьких компетентностей для професійної взаємодії українською мовою в науковій діяльності. Дисципліна охоплює питання наукової української мови, мовного етикету науковця, методології наукового пізнання, вимог до автора наукового тексту, дисертації як кваліфікаційної праці, лексико-граматичної організації академічного тексту, синтаксису наукового дискурсу, структурно-сміслового аналізу фрагментів наукового тексту.

Очікувані результати навчання передбачають знання норм сучасної української наукової мови, термінологічного апарату галузі освіти, композиційних особливостей тез, статей і дисертацій, мовних засобів аргументації, уміння здійснювати пошук та аналіз фахової літератури, оформлювати науковий апарат, створювати анотації та розділи дисертації, презентувати результати дослідження й брати участь у наукових дискусіях.

Отже, аналіз освітніх компонентів освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки» підтверджує, що культура академічного тексту здобувача PhD формується як інтегральний результат етичної, мовної, методологічної, аналітичної, комунікативної та текстотворчої підготовки.

За ОНП «Освітні, педагогічні науки» НУЧК імені Т. Г. Шевченка формування культури академічного тексту забезпечується через послідовну інтеграцію мовно-комунікативних, методологічних, дослідницьких, етичних і цифрових складників. Аналіз освітніх компонентів програми дає підстави розглядати культуру академічного тексту майбутнього доктора філософії як комплексний міждисциплінарний феномен.

Освітній компонент **«Українська мова у науково-педагогічній комунікації»** закладає мовно-комунікативну основу культури академічного тексту здобувача PhD. Зміст спрямований на опанування лексико-граматичних, синтаксичних і стилістичних норм сучасної української наукової мови, розвиток умінь створювати зв'язні наукові тексти різних жанрів, дотримуватися правил наукового етикету, коректно використовувати педагогічну термінологію, презентувати результати опрацювання джерел у письмовій та усній формах. Цей компонент формує здатність здобувача точно, логічно й нормативно оформлювати наукові смисли українською мовою, добирати мовні засоби відповідно до жанру, адресата й комунікативної мети академічного тексту.

Освітній компонент **«Організація науково-дослідної роботи»** забезпечує інструментально-технологічний аспект академічного текстотворення. У межах цього компонента здобувачі опановують правила цитування, бібліографічного опису джерел, використання цифрових інструментів для впорядкування наукової інформації та перевірки текстів. Це створює підґрунтя для добросовісної роботи з джерелами, належного оформлення наукового апарату дослідження, підготовки публікацій і дотримання вимог академічної етики.

Освітній компонент **«Методологія дослідження з освітніх, педагогічних наук»** поглиблює методологічний і змістово-структурний виміри культури академічного тексту. У межах дисципліни передбачено формування вмінь вибудовувати апарат наукового пошуку, обґрунтовувати актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання й гіпотезу дослідження, добирати й комбінувати методи наукового пізнання, інтерпретувати емпіричні дані, формувати наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів. Саме методологічна підготовка дає змогу здобувачеві уникати фрагментарності, декларативності й поняттєвої неузгодженості в академічному тексті.

Порівняння освітніх компонентів PhD-програм СумДПУ та НУЧК засвідчує спільну спрямованість на формування культури академічного тексту як інтегрального результату мовної, методологічної, етичної, цифрової, комунікативної й дослідницької підготовки. Водночас у СумДПУ виразніше акцентовано етико-філософський, мовний, методологічний і презентаційно-комунікативний виміри академічного текстотворення, зокрема через компоненти, пов'язані з етикою наукового пошуку, методологією дисертаційного дослідження та науковою українською мовою. У НУЧК більш чітко структуровано мовно-комунікативний, організаційно-дослідницький та методологічний складники, що забезпечують послідовний перехід від нормативного володіння науковою мовою до організації дослідження й створення концептуально цілісного академічного тексту.

Отже, освітні компоненти PhD-програм ЗВО забезпечують повний цикл формування культури академічного тексту: від мовної нормативності, роботи з джерелами, методологічного проєктування й етичного осмислення дослідження до створення, редагування, перевірки, презентації та захисту наукового тексту.

6. Механізми реалізації змісту освітніх компонентів у формуванні культури академічного тексту педагога-дослідника

Для реалізації змісту освітніх компонентів співавторами розроблено комплекс вправ⁵⁹, що відповідає вимогам, які обґрунтовані в попередніх параграфах. Вправи зорієнтовані на наскрізне формування культури академічного тексту педагога-дослідника як складника інноваційної освітньої екосистеми професійної підготовки. Зміст вправ корелює з етичним, методологічним, мовним, цифровим, комунікативним і рефлексивним вимірами культури академічного тексту.

Важливим принципом побудови комплексу вправ є наступність між магістерською та PhD-підготовкою. На магістерському рівні вправи спрямовані на формування базових і поглиблених умінь академічного письма: аналізу наукових джерел, підготовки анотацій, тез, реферативних оглядів, рецензій, наукових повідомлень, презентацій, постерів, методичних матеріалів і фрагментів кваліфікаційної роботи. На рівні PhD-підготовки ці вміння поглиблюються й трансформуються у здатність до самостійного наукового текстотворення: підготовки фахових статей, розділів дисертації, аналітичних матеріалів, доповідей, звітів,

⁵⁹ Вовк М. П., Семеног О. М. Інновації у професійній підготовці майбутніх докторів філософії : навчальний посібник. Київ : Талком ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України, 2025. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/35f7529b-7c27-41f8-95e1-de11cc740cee>

презентаційних матеріалів, публікаційної стратегії та текстів для публічного захисту результатів дослідження.

Етичний механізм спрямований на формування відповідального авторства, академічної доброчесності, культури цитування й запобігання порушенням у науковому тексті. Для магістрантів доцільними є вправи «Паспорт академічного тексту», «Академічний редактор», «Жанрова трансформація», «Анотація до фахової статті», «Постер дослідницького проєкту». Здобувачі аналізують структуру наукової статті, визначають тему, проблему, мету, ключові поняття, джерельну базу, добирають терміни, укладають анотації, редагують фрагменти тексту, усувають мовні штампи, кальковані конструкції, логічні розриви й стилістичну надмірність.

Для здобувачів PhD продуктивними є складніші завдання: «Етичний аудит академічного тексту», «Бібліографічний квест», «Логічний ланцюжок дисертаційного дослідження», «Публікаційна стратегія дослідника», «Антиплагіатний коментар», «Кейс «Штучний інтелект і відповідальність автора»». У процесі виконання завдань аспіранти аналізують політики академічної доброчесності, виявляють ризики некоректного цитування, перевіряють джерела, створюють ORCID, осмислюють роль DOI, добирають видання для публікації, розробляють структуру фахової статті, формують наукову новизну, обґрунтовують методологію дослідження, аналізують звіти антиплагіатних систем і визначають допустимі межі використання інструментів штучного інтелекту.

Для освітнього компонента *«Етика наукового пошуку: філософські, мовні аспекти»* найбільш релевантними, як показує апробація, є вправи, спрямовані на аналіз політик академічної доброчесності, зіставлення їх із чинним законодавством та міжнародними документами, осмислення співвідношення текстової унікальності й академічної доброчесності, виявлення ознак плагіату та самоплагіату, а також моделювання кейсів етичних ризиків використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях.

До цього ж блоку належать завдання на порівняння авторського тексту й тексту з ознаками плагіату; аналіз ситуацій самоплагіату; пояснення відмінності між формальним показником унікальності тексту й академічною доброчесністю; підготовка порад щодо написання тексту без плагіату. Такі вправи безпосередньо пов'язані з культурою академічного тексту, оскільки формують уміння доброчесно вводити чужі ідеї у власний текст, коректно цитувати, парафразувати, реферувати й оформлювати покликання.

Методологічний механізм забезпечує здатність здобувача вибудувати логіку дослідження й репрезентувати її в академічному тексті.

Для освітніх компонентів *«Методологічні основи наукових досліджень»* і *«Методологія наукового пошуку здобувача освіти»* доцільними є завдання, пов'язані з написанням структури майбутньої фахової статті, підготовкою анотації, опрацюванням першоджерел, укладанням словничка ключових термінів із теми дисертаційного дослідження, добром і систематизацією різних наукових трактувань понять.

Особливо продуктивною є вправа «Логічний ланцюжок дослідження», виконуючи яку, здобувачі узгоджують тему, проблему, об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи, наукову новизну й очікувані результати дослідження. Це дає змогу уникати поняттєвих суперечностей, декларативності, фрагментарності й логічних розривів в академічному тексті.

Навички наукової аргументації та критичного аналізу доцільно розвивати через написання компаративних есе щодо застосування різних методологічних підходів (системного, компетентнісного, аксіологічного) до розв'язання конкретних педагогічних проблем. Такі завдання формують здатність не лише описувати наукові підходи, а й порівнювати їх, оцінювати їхню евристичну цінність, обґрунтовувати доцільність використання в конкретному дослідженні.

Важливе значення мають також вправи на текстуалізацію емпіричних даних, коли кількісні показники, таблиці чи діаграми трансформуються в аргументований науковий виклад. Здобувачі мають навчитися не лише подавати результати, а пояснювати їх, інтерпретувати, зіставляти з теоретичними положеннями й формувати висновки.

Мовно-редакційний механізм спрямований на розвиток умінь створювати точний, логічний, термінологічно коректний і стилістично довершений академічний текст. Для вибіркового освітнього компонента *«Наукова українська мова»* продуктивними є вправи з аналізу мовних засобів у науковій статті, виконання мовностилістичного аналізу наукового тексту, визначення ознак наукового стилю, зіставлення різновидів і підстилів наукових текстів, укладання термінологічного словника, підготовки письмового повідомлення про особливості наукового стилю.

Для практичної реалізації в НУЧК імені Т. Г. Шевченка розроблено наскрізний комплекс завдань та вправ до обов'язкових дисциплін «Українська мова у науково-педагогічній комунікації», «Організація науково-дослідної роботи», «Методологія дослідження з освітніх, педагогічних наук», «Методика навчання української мови в закладах середньої і вищої школи».

Для магістрантів доцільні вправи «Методичне перетворення наукового тексту», «Текст як дидактичний ресурс», «Рецензія на

науково-методичну статтю», «Термінологічна карта теми», «Фрагмент заняття на основі наукового тексту». Магістрант має навчитися аналізувати науковий текст, виділяти в ньому ключові поняття, адаптувати складний науковий матеріал до освітньої ситуації, створювати навчальні завдання, методичні рекомендації, фрагменти занять і презентаційні матеріали.

Для здобувачів PhD продуктивними є вправи «Деконструкція статті за моделлю IMRAD», «Бібліографічний конструктор», «Антиплагіатний аудит», «Методологічна карта дослідження», «Текстуалізація емпіричних даних», «Порівняльне есе методологічних підходів». Аспіранти аналізують структуру фахових статей, розрізняють функції вступу, огляду джерел, методологічного блоку, результатів, обговорення й висновків; оформлюють бібліографічний апарат за ДСТУ 8302:2015 та міжнародними стилями; відпрацьовують техніки парافразування, реферування й коректного цитування; узгоджують тему, об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи й очікувані результати дослідження; трансформують таблиці, діаграми й кількісні показники в аргументований науковий виклад.

Ефективним методом виховання нульової толерантності до порушень наукової етики є кейс-метод «Експертиза «сірих зон» академічної доброчесності». Здобувачам пропонується для аналізу типова сучасна колізія:

Аспірант під час написання статті використав генеративну модель штучного інтелекту (ChatGPT) для побудови огляду літератури. Програма згенерувала текст із валідними за формою, проте вигаданими («галюцинованими») покликаннями на реальних учених у галузі педагогіки. Не перевіривши першоджерела, дослідник опублікував матеріал.

У процесі розв'язання кейса здобувачі мають визначити порушені норми академічної етики, розмежувати відповідальність автора й цифрового інструмента, запропонувати алгоритм перевірки джерел у наукометричних базах і пошукових системах, а також сформулювати правила прозорого декларування використання інструментів ШІ в академічному тексті.

Розвиток мовно-редакційних умінь забезпечується через редакторський практикум, спрямований на деканцеляризацію наукового мовлення. Здобувачі навчаються усувати надмірне ускладнення синтаксичних конструкцій, нагромадження іменників у родовому відмінку, плеоназми, кальковані конструкції, мовні штампи й стилістичну надмірність. Такі завдання стимулюють формування умінь створювати точний, логічний, лаконічний і стилістично коректний академічний текст.

Цифровий механізм пов'язаний із формуванням умінь працювати з бібліографією, наукометричними базами, цифровими сервісами й антиплагіатними системами. Практичним інструментом може бути «Бібліографічний квест», у межах якого здобувачі здійснюють цільовий пошук джерел у Google Scholar, Scopus, Web of Science або інших ресурсах, добирають актуальні україномовні й англomовні публікації, імпортують їх до бібліографічного менеджера та формують списки літератури за національними й міжнародними стандартами. Важливі завдання на виявлення й виправлення помилок автоматичного імпорту бібліографічних даних.

До цифрового блоку належать також завдання, пов'язані зі створенням **ORCID**, розумінням ролі **DOI**, аналізом ідентифікаторів сучасного науковця, добром наукометричної бази відповідно до теми дослідження, формуванням публікаційної стратегії. Такі вправи забезпечують цифровий і публікаційний виміри культури академічного тексту, оскільки допомагають здобувачеві не лише створити текст, а й підготувати його до академічної видимості в науковому просторі.

Паралельно доцільно відпрацьовувати навички аналізу звітів антиплагіатних систем. Здобувачі мають навчитися розрізняти технічні збіги, коректно процитовані фрагменти, нормативні формулювання, стійкі наукові звороти й потенційно проблемні запозичення. Така робота сприяє формуванню умінь аргументовано пояснювати природу текстових збігів і вдосконалювати власний академічний текст через парафраз, реферування й коректне цитування.

Рефлексивно-експертний механізм забезпечує розвиток навичок наукового рецензування, саморедагування та ведення фахової полеміки. Основною формою роботи може бути ділова гра «Сліпе рецензування», у межах якої здобувачі обмінюються чернетками статей, тез або розділів дослідження й виступають у ролі анонімних експертів. Оцінювання доцільно здійснювати за такими критеріями: узгодженість методологічного апарату, коректність і глибина інтерпретації джерел, логічність аргументації, мовно-стилістична якість тексту, дотримання академічної доброчесності. Результатом такої роботи є підготовка конструктивної рецензії з чіткими рекомендаціями щодо вдосконалення академічного тексту.

Методично-практичний механізм пов'язаний з інтеграцією культури академічного тексту в площину профільної методики навчання української мови. Здобувачі можуть виконувати завдання, спрямовані на підготовку методичних рекомендацій, аналітичних матеріалів, фрагментів занять, текстів виступів, постерних доповідей і логіко-смыслових схем.

Наприклад, під час підготовки тез або постерної доповіді на тему «Навчання і викладання української мови після війни та під час миру» здобувачі структурують матеріал за логікою: мета – результати – висновки. Це сприяє розвитку вмінь стисло, доказово і візуально переконливо презентувати результати власного дослідження.

Окреме місце можуть посідати методичні задачі, що моделюють реальні професійні ситуації. Зокрема, здобувач може розробити систему порад для практиканта, який під час уроку виявив низьку активність учнів під час використання демонстраційного матеріалу. Інше завдання може передбачати підготовку тексту переконувального виступу перед студентами-випускниками з метою мотивації до продовження навчання в магістратурі. Такі завдання формують здатність адаптувати академічний і методичний текст до конкретної професійної ситуації, адресата та комунікативної мети.

Апробація в освітньому процесі засвідчила ефективність «Портфоліо академічного текстотворення педагога-дослідника». Для здобувачів магістерського рівня доцільно включати анотацію, тези, рецензію, фрагмент наукової статті, глосарій за темою дослідження, бібліографічний список, результат антиплагіатного самоаналізу, фрагмент презентації, постер, методичний текст або фрагмент заняття. Для здобувачів PhD портфоліо варто доповнити проєктом публікаційної стратегії, структурою дисертаційного розділу, описом методології дослідження, авторським коментарем до використаних цифрових інструментів і планом презентації результатів дослідження на науковій конференції або семінарі.

Окремим механізмом формування культури академічного тексту є менторський супровід здобувача. Його доцільно розглядати як тривалий, довірливий і розвитковий процес взаємодії між досвідченим науковцем і здобувачем освіти, спрямований на підтримку дослідницького становлення, професійного самовизначення та академічної комунікації. На відміну від короткотривалого консультування чи тьюторської допомоги, менторство має ширший зміст: воно охоплює методологічне консультування, підтримку в роботі з джерелами, обговорення логіки академічного тексту, розвиток авторської позиції, підготовку до публікаційної діяльності і формування етичної відповідальності дослідника.

Отже, механізми реалізації освітніх компонентів забезпечують наскрізне формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника. Кейс-методи, редакторські практикуми, бібліографічні квести, антиплагіатний аудит, сліпе рецензування, методичні задачі й завдання з візуалізації результатів дослідження дають змогу

трансформувати теоретичні знання здобувачів у стійкі практичні вміння академічного текстотворення.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає змогу окреслити культуру академічного тексту як інтегральну характеристику дослідницької, мовнокомунікативної, етичної, методологічної, цифрової та рефлексивної підготовленості здобувача, що виявляється у здатності створювати логічний, доказовий, методологічно обґрунтований, мовно довершений, етично коректний і цифрово відповідальний академічний текст. У межах інноваційної освітньої екосистеми така культура виконує не лише навчальну та комунікативну, а й інтеграційну функцію, оскільки поєднує освітні компоненти, дослідницькі практики, академічну комунікацію, менторство, цифрові ресурси й норми академічної доброчесності.

Академічний текст є ширшим поняттям порівняно з науковим текстом, оскільки охоплює різні жанри навчально-наукової і наукової діяльності здобувача: реферат, есе, тези, статтю, аналітичний огляд, кваліфікаційну роботу, дисертаційний фрагмент, звіт, презентаційний матеріал. Науковий текст здебільшого репрезентує завершене дослідження й нове знання, тоді як академічний текст у професійній підготовці виконує також навчальну, формувальну, оцінювальну, рефлексивну й соціалізаційну функції. Це дає підстави розглядати академічний текст не лише як кінцевий продукт письма, а як засіб становлення академічної суб'єктності педагога-дослідника.

Структура культури академічного тексту охоплює взаємопов'язані виміри: мовний, методологічний, етичний, комунікативний, цифровий і рефлексивний. Мовний вимір пов'язаний з володінням нормами наукового стилю, термінологічною точністю, логічністю викладу, жанровою відповідністю й композиційною впорядкованістю тексту. Методологічний вимір охоплює здатність формулювати проблему, мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, добирати методи, обґрунтовувати результати та формулювати висновки. Етичний вимір передбачає дотримання академічної доброчесності, коректне цитування, повагу до інтелектуальної власності, уникнення плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та компілятивності. Цифровий вимір актуалізує відповідальне використання електронних ресурсів, наукометричних баз, бібліографічних менеджерів, антиплагіатних систем, автоматизованих редакторських інструментів і технологій ШІ.

Охарактеризовано текстотворчу діяльність майбутнього педагога-дослідника як основу формування культури академічного тексту. Установлено, що така діяльність є цілеспрямованим, усвідомленим і

рефлексивним процесом створення, моделювання, структурування, редагування, інтерпретації та презентації наукових і навчально-методичних текстів. Її ефективність забезпечується інтеграцією педагогічного, дослідницького, мовнокомунікативного, етичного й рефлексивно-редакційного складників.

Аналіз освітньо-професійних та освітньо-наукових програм Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка й Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка засвідчив, що формування культури академічного тексту має наскрізний характер. На магістерському рівні цей процес пов'язаний з опануванням академічного письма, методики роботи з науковими джерелами, культури цитування, підготовкою тез, анотацій, рецензій, наукових повідомлень, методичних матеріалів і кваліфікаційної роботи. На PhD-рівні ці вміння поглиблюються до рівня самостійного наукового текстотворення, підготовки фахових статей, дисертаційних розділів, публікаційної стратегії, аналітичних матеріалів і публічного представлення результатів дослідження.

Обґрунтовано механізми формування культури академічного тексту через зміст освітніх компонентів. Установлено, що освітні компоненти забезпечують практичне опанування норм академічного письма, методології дослідження, академічної доброчесності, цифрової грамотності, мовної культури, навичок редагування й наукової комунікації. Механізмами реалізації змісту визначено кейс-методи, редакторські практикуми, бібліографічні квести, методичні задачі, вправи з текстуалізації емпіричних даних, жанрової трансформації, публікаційної стратегії та портфоліо академічного текстотворення.

Застосування прогностичного методу дає змогу окреслити подальші напрями удосконалення роботи з академічним текстом у професійній підготовці майбутнього педагога-дослідника. В умовах цифровізації освіти, розвитку відкритої науки, посилення вимог до академічної доброчесності, міжнародної наукової комунікації та воєнних викликів формування культури академічного тексту потребує системного оновлення змісту освітніх компонентів, методичного супроводу дослідницької діяльності здобувачів і розширення практик академічного менторства.

Перспективним напрямом є посилення цифрового виміру культури академічного тексту. Йдеться про цілеспрямоване формування в здобувачів умінь працювати з електронними бібліотеками, наукометричними базами, бібліографічними менеджерами, цифровими ідентифікаторами дослідника, антиплагіатними системами, автоматизованими редакторськими інструментами та сервісами штучного інтелекту. Водночас використання цифрових інструментів має супроводжуватися розвитком

критичного мислення, інформаційної гігієни, уміння перевіряти джерела, розпізнавати недостовірні покликання, фіксувати авторський внесок і прозоро декларувати використання інструментів штучного інтелекту в академічному тексті.

Другим напрямом є поглиблення етичного складника академічного текстотворення. Доцільно системно впроваджувати завдання, пов'язані з аналізом політик академічної доброчесності, розмежуванням плагіату, самоплагіату, компілятивності, некоректного парафразування, фабрикації й фальсифікації результатів. Особливої уваги потребує формування в здобувачів здатності не лише формально перевіряти текст на унікальність, а й усвідомлювати академічну доброчесність як ціннісну основу дослідницької діяльності та умову довіри до наукового результату.

Третім напрямом є вдосконалення методологічної підготовки здобувачів через роботу з академічним текстом. Перспективним є впровадження вправ, спрямованих на узгодження теми, проблеми, об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези, методів, наукової новизни й очікуваних результатів дослідження. Така робота дає змогу подолати декларативність, фрагментарність і поняттєву неузгодженість академічних текстів, посилити їхню доказовість, логічність і методологічну цілісність.

Четвертим напрямом є розвиток мовно-редакційної культури академічного письма. У підготовці магістрантів і здобувачів PhD доцільно посилити практики академічного редагування, саморедагування, взаємооцінювання й рецензування текстів. Особливо продуктивними є редакторські практики, спрямовані на усунення мовної надмірності, калькованих конструкцій, плеоназмів, канцеляризмів, стилістичних штамів, логічних розривів і термінологічної неузгодженості. Це сприятиме формуванню здатності створювати точний, лаконічний, логічний і жанрово відповідний академічний текст.

П'ятим напрямом є розширення комунікативного й міжнародного виміру академічного тексту. Підготовка майбутнього педагога-дослідника має передбачати не лише написання тексту, а й його публічне представлення у фаховій спільноті: підготовку тез, статей, доповідей, постерів, презентацій, участь у конференціях, семінарах, академічних дискусіях, міжнародних проєктах і програмах академічної мобільності.

Шостим напрямом є посилення менторського супроводу академічного текстотворення. В умовах воєнних викликів, дистанційного й змішаного навчання, психоемоційного навантаження та нерівного доступу до академічних ресурсів особливого значення набуває підтримка здобувача на всіх етапах роботи над текстом: від вибору теми,

формулювання проблеми й добору джерел до редагування, рецензування, підготовки публікації та презентації результатів дослідження. Менторство забезпечує індивідуалізацію дослідницької траєкторії, розвиток академічної автономії, відповідальності й здатності до рефлексії.

Сьомим напрямом є створення наскрізного портфоліо академічного текстотворення здобувача. До такого портфоліо доцільно включати анотації, тези, рецензії, фрагменти наукових статей, глосарій за темою дослідження, бібліографічні списки, результати антиплагіатного самоаналізу, презентації, постери, методичні тексти, фрагменти кваліфікаційних і дисертаційних робіт. Портфоліо дає змогу відстежувати поступ здобувача від навчально-наукового письма до самостійного академічного текстотворення, а також забезпечує рефлексивний і доказовий характер оцінювання результатів підготовки.

Отже, подальше вдосконалення роботи з академічним текстом має здійснюватися як системний процес розвитку інноваційної освітньої екосистеми професійної підготовки. Такий підхід забезпечує перехід від засвоєння окремих правил академічного письма до формування цілісної культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника.

АНОТАЦІЯ

У розділі досліджено проблему формування культури академічного тексту майбутнього педагога-дослідника як складника інноваційної освітньої екосистеми професійної підготовки. Актуальність дослідження зумовлена посиленням ролі академічного письма, академічної доброчесності, цифрової грамотності, відкритої науки та міжнародної наукової комунікації в підготовці здобувачів магістерського рівня та PhD у галузі освіти.

Уточнено зміст понять «академічний текст», «науковий текст», «культура академічного тексту», «текстотворча діяльність майбутнього педагога-дослідника». Схарактеризовано ознаки культури академічного тексту, серед яких об'єктивність, термінологічна точність, логічність, композиційна впорядкованість, когезія, когерентність, академічна доброчесність, відповідальне авторство та саморедагування. Розкрито мовний, методологічний, етичний, комунікативний і цифровий виміри культури академічного тексту.

Обґрунтовано авторське розуміння текстотворчої діяльності як цілеспрямованого, усвідомленого й рефлексивного процесу створення, структурування, редагування, інтерпретації та презентації академічних текстів. Визначено педагогічний, дослідницький, мовно-комунікативний, етичний та рефлексивно-редакційний складники текстотворчої діяльності майбутнього педагога-дослідника.

Доведено, що інноваційна освітня екосистема професійної підготовки майбутнього педагога-дослідника інтегрує освітню, науково-дослідницьку, цифрову та комунікативну діяльність здобувачів.

На основі аналізу освітніх програм і освітніх компонентів Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка та Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка показано, що формування культури академічного тексту має наскрізний характер у магістерській та PhD-підготовці.

Окреслено практичні механізми формування культури академічного тексту. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення змісту освітніх компонентів, методичного забезпечення дослідницької підготовки, формування академічної культури майбутніх педагогів-дослідників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біличенко О., Семеног О. Формування методологічної культури магістрантів та аспірантів на засадах академічної співпраці: міжрегіональний проєкт. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2025. Вип. 24. С. 5–20. DOI: 10.31865/2414-9292.24.2025.349669.

2. Васильєва Т. А., Дерев'янка Ю. М., Лукаш О. А., Матющенко М. М. Освітня екосистема як сучасна модель удосконалення взаємовідносин у системі «освіта» – «ринок праці». *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2022. № 4. С. 205–212. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.4-21

3. Вовк М. П., Семеног О. М. Інновації у професійній підготовці майбутніх докторів філософії : навчальний посібник. Київ : Талком ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2025. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/items/35f7529b-7c27-41f8-95e1-de11cc740cee>

4. Голуб Н. Б. Особливості текстотворчої діяльності учнів 5–7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Вип. 20. С. 72–76. URL: <https://enpuirb.udp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e17b3414-e842-4b73-a482-a414f7c2e69c/content>

5. Голуб Н. Б. Теоретико-методичні засади навчання риторики у вищих педагогічних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2009. 465 с.

6. Гомеля Н., Ханова О. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в контексті особистісного підходу. *Освіта*

дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2023. Вип. 2 (24). С. 67–77. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.67-77](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.67-77)

7. Грона Н. В. Підготовка студентів педагогічних коледжів до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : монографія. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2017. 592 с.

8. Грона Н. В. Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотворчих умінь : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2018. 41 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23285/1/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0.pdf>

9. Єрмак Н. Особливості формування текстотворчих умінь і навичок учнів ЗЗСО основної ланки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 22, т. 1. С. 138–143. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/22.166892>

10. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: теорія і практикум : науково-навчальний посібник. Донецьк : Юго-Восток, 2007. 301 с.

11. Загнітко А. П. Сучасна лінгвістика: погляди та оцінки : науково-аналітичне видання. Донецьк : ДонНУ, 2014. 464 с.

12. Засєкіна Л. В. Психолінгвістика, мовленнєва діяльність, особистість: співвідношення понять у контексті мовленнєвої генези дитини. *Психолінгвістика*. 2008. Вип. 2. С. 14–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_2_2

13. Калмикова Л. О. Мовленнєва діяльність як проблема психолінгвістики. *Психолінгвістика*. 2008. Вип. 2. С. 20–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_2_3

14. Колесников А. Академічна доброчесність в українському науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. № 24. С. 122–128.

15. Компетентнісно орієнтоване навчання: сутність, форми і методи : навчальний посібник / О. М. Горошкіна, В. І. Доротюк та ін. Київ : Педагогічна думка, 2022. 221 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739276/>

16. Конівіцька Т. Я., Кусій М. І. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі: питання реалізації. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49, т. 2. С. 144–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_49%282%29__31

17. Копусь О. Концептуальні підходи до розроблення змісту й організації процесу формування у майбутніх магістрів-філологів професійної мовленнєвої компетенції. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 2. С. 46–51.

18. Копусь О. А. Педагогічна технологія формування готовності майбутніх філологів до роботи в профільній школі. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 98–102.

19. Костирко Т. М., Ларенкова С. В., Бондар І. В., Жигалкіна М. С. Академічне письмо : навчальний посібник. Миколаїв : НУК, 2022. 116 с. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b717def-2ac0-454d-826f-ce62ebccef75/content>

20. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/20632/1/Монографія_Кучерук.pdf

21. Леонтьєва І. Екосистемний підхід як методологічний орієнтир інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2024. № 41(1). С. 21–26. DOI: 10.28925/2311-2409.2024.413

22. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: Експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/items/c58dc87f-7c76-48d3-8208-b53feab42d3d>

23. Омельчук С. Поняттєва співвіднесеність лінгводидактичних термінів «робота з текстом» і «робота над текстом». *Наука і освіта*. 2018. № 4. С. 56–64. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2018-4-doc/2018-4-st7>

24. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/f1f7438f-1163-43f0-a83d-0575307b5725/content>

25. Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2023. URL: https://sspu.edu.ua/images/2023/docs/onp/onp_2023_osvitni_ped_nauki_51432.pdf

26. Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. 2024. URL: https://drive.google.com/file/d/18cxWfiZNkFKEv9iFX1A0WpdOOtE3g_Lb/view

27. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю А4 Середня освіта (Українська мова і література), галузі знань А Освіта. Суми : Сумський державний

педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 2025. 20 с. URL: <https://sspu.edu.ua/osvitni-prohramy-rik-vstupu-2025>

28. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Галузь знань А Освіта, спеціальність А4 Середня освіта, предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література). Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2025. URL: <https://surl.li/nsodyt>

29. Пентилюк М. І. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : посібник для студентів. Київ : Ленвіт, 2011. 366 с.

30. Перхайло Н. А. Формування текстотворчої компетентності старшокласників у процесі профільного навчання української мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2013. 20 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36548/100127745.pdf>

31. Положення про Національний репозитарій академічних текстів : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 541 / Кабінет Міністрів України. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-%D0%BF#Text>

32. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4742-20>

33. Робоча програма навчальної дисципліни «Академічна культура педагога-дослідника» : для здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література), освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» / уклад. О. М. Семеног. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 26 с. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15322>

34. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627 с.

35. Семеног О., Вовк М. Інституційні практики оновлення змісту підготовки PhD з освітніх наук в умовах цифровізації та воєнного стану. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2026. Т. 14, № 4. С. 109–118. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i4-013>

36. Серебрянська І. «Основи академічного письма» в закладах вищої освіти: міждисциплінарне спрямування. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 1 (32). С. 87–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2021_1_8

37. Скиба Ю., Жабенко О., Ковтунець В., Отич О., Червона Л., Ярошенко О. Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку: монографія. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. 2025. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>

id/eprint/748463/1/Teor.zasady-innovats.diyaln.univers_monohr_IVO-2025-127p.pdf

38. Хлебнікова Т. М. Організація особистісно зорієнтованого навчання в системі післядипломної освіти. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 128 с. (Бібліотека журналу «Управління школою» ; вип. 12 (203)). URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8de17dbc-b568-4ab5-ad29-4702a2a215da/content>

39. Шестакова С. О., Фенцик О. М., Недашківська Т. Є. Аналіз жанрових особливостей академічного письма української мови. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 7. С. 315–327. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/37892/>

40. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма : методичні рекомендації та програма курсу. Київ, 2016. 61 с. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Academic_Writing_Course.pdf

41. Якубівський І. Є. Академічний плагіат як вид порушення академічної доброчесності. *Нове українське право*. 2023. № 4. С. 119–125. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.17>

42. Ясакова Н. Ю. Радянський колоніалізм, українська лексикографія і функціонування прикметників. *Соціальне у мові та мова в соціумі* : монографія на пошану доктора філологічних наук, професора Лариси Масенко / О. Доценко, М. Жуйкова, Н. Кіс та ін. ; наук. ред. та упоряд. Н. Ясакова ; Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ : НаУКМА, 2023. С. 134–180. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/25760>

43. ALLEA. Європейський кодекс доброчесності наукових досліджень. Оновлене видання 2023. Берлін : ALLEA, 2023. URL: <https://allea.org/wp-content/uploads/2024/09/CoC2023-Ukrainian.pdf>

44. European Commission. Erasmus+ Teacher Academies. European Education Area. 2026. URL: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/erasmus-teacher-academies>

45. Kapranov Ya. V., Semenog O. M. Academic Mentorship in Higher Education: Comparative Study of Ukrainian and European Models Amid Crisis and Integration. *Academic Culture of a Teacher-Researcher in the Scientific and Educational Space: Global, European, and National Contexts* : collective monograph. 2025. P. 291–358. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-600-3-16>

46. Knowles M. S. The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy. Cambridge : The Adult Education Company, 1980. 400 p.

47. Kovaliuk T., Kobets N. The Concept of an Innovative Educational Ecosystem of Ukraine in the Context of the Approach “Education 4.0 for Industry 4.0”. ICTERI-2021. CEUR Workshop Proceedings. 2021. 15 p.

48. Semenog O., Kapranov Ya. Ethics of Scientific Research: Philosophical, Linguistic Aspects. Third (Educational and Scientific) Level : handbook. Sumy : Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University, 2024. 102 p. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15704>

Information about the authors:

Semenog Olena Mykolaivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Pedagogy,
Head of the Center for Scientific and Educational Partnership and
Network Interaction
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine

Hrona Nataliia Viktorivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language,
Literature and Journalism,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
53, Hetmana Polubotka st., Chernihiv, 14013, Ukraine